

บทที่ 4

ผลการทดลอง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการผสมพันธุ์ว่านสีทิสพันธุ์พื้นบ้านที่ปลูกเลี้ยงกันในประเทศไทย 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ออกดอกเพียงปีละ 1 ครั้ง คือ กลุ่มพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีแดง (R) สีส้ม (O) และสีชมพู (P) และกลุ่มที่ออกดอกได้มากกว่า 1 ครั้งต่อปี คือ พันธุ์รางวัล (S) รางวัลทอง (G) และรางวัลนาก (B) โดยมุ่งหวังที่จะได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์สำหรับการผสมพันธุ์ และปรับปรุงพันธุ์ว่านสีทิสพื้นบ้าน 2 กลุ่ม เพื่อการสร้างลูกผสมที่มีความหลากหลายโดยเฉพาะในเรื่องสีของดอก และนิสัยการออกดอก การศึกษาแบ่งออกเป็น 3 การทดลอง คือ การศึกษาลักษณะทางสัณฐานและช่วงเวลาออกดอก การผสมเกสรและการเจริญเติบโตของลูกผสม และเซลล์วิทยาของพืชทดลองและลูกผสมที่ได้จากการทดลอง

ผลการทดลองมีดังต่อไปนี้

การทดลองที่ 1 ลักษณะทางสัณฐานและช่วงเวลาออกดอก

การทดลองนี้เป็นการศึกษาลักษณะทางสัณฐานของพืชทดลองทั้ง 6 พันธุ์ เพื่อทราบข้อมูลด้านลักษณะประจำพันธุ์ของพ่อแม่พันธุ์เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบและการวิเคราะห์การถ่ายทอดทางพันธุกรรมซึ่งแสดงออกทางสัณฐานของพืช ส่วนการศึกษาช่วงเวลาออกดอกของพืชทดลองเป็นการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการวางแผนการผสมเกสร ผลการศึกษาทดลองมีดังต่อไปนี้

1.1 ว่านสีทิสพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีแดง

1.1.1 ลักษณะทางสัณฐาน

หัวมีรูปร่างกลมสีขาว (ภาพที่ 1ก) มีกาบสีน้ำตาลหุ้ม เส้นรอบวงของหัว คือ 14.7-18.1 ซม รากมีรูปร่างกลม เรียวไปทางปลายเล็กน้อย มีสีขาว ใบมีรูปร่างเรียวยาว ปลายใบแหลม ใบมีสีเขียว ด้านหลังโคนใบมีสีแดงเรื่อ แผ่นใบแคบ ขอบใบทั้ง 2 ข้างขนานกัน ใบกว้าง 3.0-3.5 ซม ยาว 32.3- 45.7 ซม ก้านช่อดอกมีสีเขียวอ่อน มีใบเคลือบ

สีขาวย ก้านช่อดอกยาว 37.3-49.4 ซม เส้นผ่าศูนย์กลางก้านช่อดอกคือ 1.3- 1.8 ซม กาบหุ้มช่อดอกมีรูปร่างคล้ายใบเล็ก ๆ ปลายแหลมมีสีเขียวอ่อน ปลายแยกเป็น 2 แฉก กว้าง 1.2-1.8 ซม ยาว 5.5-6.7 ซม ก้านดอกย่อยเป็นเหลี่ยมเล็กน้อย สีเขียวอ่อนยาว 5.4-6.7 ซม กลีบดอกเป็นแบบรูปโล่ให้ตรงกลางกว้าง ปลายและโคนกลีบเล็ก ปลายกลีบมน กลีบดอกมีสีแดง โคนกลีบสีขาวนวล กลีบดอกกว้าง 3.8-4.2 ซม ยาว 9.9-10.8 ซม (ภาพที่ 1ข) เส้นผ่าศูนย์กลางดอกขณะดอกบานเต็มที่คือ 9.1-10.5 ซม ก้านชูเกสรตัวผู้มีสีขาว ปลายก้านสีแดง ยาว 8.7-9.3 ซม อับละอองเกสรยาว 0.4-0.5 ซม ละอองเกสรมีสีเหลือง ก้านชูเกสรตัวเมียมีสีแดง ยาว 9.6-10.5 ซม ยอดเกสรตัวเมียแยกออกเป็น 3 แฉก ทั้งนี้แสดงค่าเฉลี่ยของขนาดของส่วนประกอบของต้นพืชไว้ในตารางที่ 3

1.1.2 ช่วงเวลาออกดอกและช่วงพร้อมผสม

ว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีแดงออกดอกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน โดยใช้เวลาเฉลี่ย 24 วันจากวันปลูกจนถึงวันแทงช่อดอก และ 34 วันจากวันปลูกจนถึงวันดอกบาน ช่วงพร้อมผสม คือ หลังดอกบาน 1 วัน

1.2 ว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีชมพู

1.2.1 ลักษณะทางสัณฐาน

หัวมีรูปร่างกลมสีขาว (ภาพที่ 2ก) มีกาบสีน้ำตาลหุ้ม เส้นรอบวงของหัวคือ 13.1-15.3 ซม รากมีรูปร่างกลม เรียวไปทางปลายเล็กน้อย มีสีขาว ใบมีรูปร่างรียาว ปลายใบแหลม ใบมีสีเขียว ด้านหลังโคนใบมีสีแดงเจือชัดเจน แผ่นใบแคบ ขอบใบทั้ง 2 ข้างขนานกัน ใบกว้าง 2.7-3.3 ซม ยาว 29.8-37.5 ซม ก้านช่อดอกมีสีเขียวอ่อน โคนก้านมีสีแดงเรื่อมีใบเคลือบสีขาว ก้านช่อดอกยาว 28.5-55.1 ซม เส้นผ่าศูนย์กลางก้านช่อดอกคือ 1.0-1.4 ซม กาบหุ้มช่อดอกมีรูปร่างคล้ายใบเล็ก ๆ ปลายแหลม มีสีเขียวปนชมพู ปลายแยกเป็น 2 แฉก กว้าง 1.2-1.5 ซม ยาว 4.0-4.8 ซม ก้านดอกย่อยกลม สีเขียวปนชมพูยาว 3.7-4.9 ซม กลีบดอกเป็นแบบรูปโล่ให้ตรงกลางกว้าง ปลายและโคนกลีบเล็ก ปลายกลีบแหลม กลีบดอกมีสีชมพูมีเส้นสีแดงบนกลีบดอก กลีบดอกกว้าง 2.0-3.2 ซม ยาว 8.2-9.7 ซม (ภาพที่ 2ข) เส้นผ่าศูนย์กลางดอกขณะดอกบานเต็มที่คือ 9.55 ซม โดยประมาณ ก้านชูเกสรตัวผู้มีสีชมพู ยาว 9.6-10.0 ซม อับละอองเกสรยาว 0.4-0.5 ซม ละอองเกสรมีสีเหลือง ก้านชูเกสรตัวเมียมีสีชมพู ยาว 10.8-11.6 ซม ยอดเกสรตัวเมียแยกออกเป็น 3 แฉก ทั้งนี้แสดงค่าเฉลี่ยของขนาดของส่วนประกอบของต้นพืชไว้ในตารางที่ 3

1.2.2 ช่วงเวลาออกดอกและช่วงพร้อมผสม

ว่านสีทิสพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีชมพูออกดอกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน โดยใช้เวลาเฉลี่ย 26 วันจากวันปลูกจนถึงวันแทงช่อดอก และ 36 วันจากวันปลูกจนถึงวันดอกบาน มีช่วงพร้อมผสม คือ หลังดอกบาน 2 วัน

ก.

ข.

ภาพที่ 1 หัว, ใบ (ก) และ ดอก (ข) ของว่านสีทิสพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีแดง

ก.

ข.

ภาพที่ 2 หัว, ใบ (ก) และ ดอก (ข) ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีชมพู

1.3 ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีส้ม

1.3.1 ลักษณะทางสัณฐาน

หัวมีรูปร่างกลมสีขาว (ภาพที่ 3ก) มีกาบสีน้ำตาลหุ้ม เส้นรอบวงของหัวคือ 16.0-17.4 ซม รากมีรูปร่างกลม เรียวไปทางปลายเล็กน้อย มีสีขาว ใบมีรูปร่างเรียวยาว ปลายใบแหลม ใบมีสีเขียว แผ่นใบแคบ ขอบใบงอพับเข้าหากันที่บริเวณกลางใบและแผ่ออกที่บริเวณปลายใบ ขอบใบทั้ง 2 ข้างขนานกัน ใบกว้าง 2.5-3.3 ซม ยาว 29.6- 56.1 ซม ก้านช่อดอกมีสีเขียวอ่อน มีใบเคลือบสีขาว ก้านช่อดอกยาว 44.1-55.1 ซม เส้นผ่าศูนย์กลางก้านช่อดอกคือ 1.4- 1.6 ซม กาบหุ้มช่อดอกมีรูปร่างคล้ายใบเล็ก ๆ ปลายแหลม มีสีเขียวปนส้ม ปลายแยกเป็น 2 แฉก กว้าง 1.1-1.7 ซม ยาว 4.6-5.6 ซม ก้านดอกย่อยเหลี่ยมเล็กน้อย มีสีเขียวปนส้ม ยาว 4.4-5.1 ซม กลีบดอกเป็นแบบรูปโล่ห้ ตรงกลางกว้าง ปลายและโคนกลีบเล็ก ปลายกลีบมน กลีบดอกมีสีส้ม โคนกลีบสีขาวปนเขียว กลีบดอกกว้าง 4.1-4.3 ซม ยาว 10.4-10.7 ซม (ภาพที่ 3ข) เส้นผ่าศูนย์กลางดอกขณะดอกบานเต็มที่คือ 10.3-12.3 ซม ก้านชูเกสรตัวผู้มีสีส้มยาว 8.8-9.3 ซม อับละอองเกสรยาว 0.4-0.5 ซม ละอองเกสรมีสีเหลือง ก้านชูเกสรตัวเมียมีสีส้มยาว 9.9-10.5 ซม ยอดเกสรตัวเมียแยกออกเป็น 3 แฉก ทั้งนี้แสดงค่าเฉลี่ยของขนาดของส่วนประกอบของต้นพืชไว้ในตารางที่ 3

1.3.2 ช่วงเวลาออกดอกและช่วงพร้อมผสม

ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีส้มออกดอกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน โดยใช้เวลาเฉลี่ย 23 วันจากวันปลูกจนถึงวันแทงช่อดอก และ 32 วันจากวันปลูกจนถึงวันดอกบาน มีช่วงพร้อมผสม คือ หลังดอกบาน 2 วัน

1.4 ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รางเงิน

1.4.1 ลักษณะทางสัณฐาน

หัวมีรูปร่างกลมสีขาว (ภาพที่ 4ก) มีกาบสีน้ำตาลหุ้ม เส้นรอบวงของหัวคือ 23.2-25.0 ซม รากมีรูปร่างกลม เรียวไปทางปลายเล็กน้อย มีสีขาว ใบแผ่กว้างปลายใบแหลม มีสีเขียว มีเส้นกลางใบสีเขียวปนเหลือง ด้านหลังโคนใบมีสีแดงเรื่อ ขอบใบทั้ง 2 ข้างขนานกัน ใบกว้าง 3.6-5.1 ซม ยาว 22.1- 45.5 ซม ก้านช่อดอกมีสีเขียวอ่อน มีใบเคลือบสีขาว ก้านช่อดอกยาว 50.5-56.6 ซม เส้นผ่าศูนย์กลางก้านช่อดอกคือ 1.2-1.5 ซม กาบหุ้มช่อดอกมีรูปร่างคล้ายใบเล็ก ๆ ปลายแหลม มีสีเขียวอ่อน ปลายแยกเป็น 2 แฉก กว้าง 2.0-2.5 ซม ยาว 5.5-6.2 ซม ก้านดอกย่อยกลม สีเขียวอ่อน ยาว 4.5-5.1 ซม กลีบดอกเป็นแบบรูปโล่ห้

ก.

ข.

ภาพที่ 3 หัว, ใบ (ก) และ ดอก (ข) ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีส้ม

ตรงกลางกว้าง ปลายและโคนกลีบเล็ก ปลายกลีบมน กลีบดอกมีสีขาว มีเส้นเป็นลักษณะร่างแห สีชมพูเข้ม กลีบดอกกว้าง 3.8-4.0 ซม ยาว 10.8-11.6 ซม (ภาพที่ 4ข) เส้นผ่าศูนย์กลางดอก ขณะดอกบานเต็มที่คือ 10.9-11.8 ซม ก้านชูเกสรตัวผู้มีสีขาวยาว 8.7-9.3 ซม อับละอองเกสร ยาว 0.5 ซม ละอองเกสรมีสีครีม ก้านชูเกสรตัวเมียมีสีขาว ยาว 9.6-10.5 ซม ยอดเกสรตัวเมีย แยกออกเป็น 3 แฉก ทั้งนี้แสดงค่าเฉลี่ยของขนาดของส่วนประกอบของต้นพืชไว้ในตารางที่ 3

1.4.2 ช่วงเวลาออกดอกและช่วงพร้อมผสม

ว่านที่ศึกษาที่บ้านพันธุ์รางเงินออกดอกตลอดปี โดยใช้เวลาเฉลี่ย 25 วันจากวันปลูกจนถึงวันแทงช่อดอก และ 34 วันจากวันปลูกจนถึงวันดอกบาน ช่วงพร้อมผสม คือ หลังดอกบาน 2 วัน

1.5 ว่านที่ศึกษาที่บ้านพันธุ์รางทอง

1.5.1 ลักษณะทางลักษณะ

หัวมีรูปร่างกลมสีขาว (ภาพที่ 5ก) มีกาบสีน้ำตาลหุ้ม เส้นรอบวงของหัว คือ 11.6-13.0 ซม รากมีรูปร่างกลม เรียวไปทางปลายเล็กน้อย มีสีขาว ใบแผ่กว้าง ปลายใบแหลม มีสีเขียวเข้ม เส้นกลางใบมีสีเขียว ด้านหลังโคนใบมีสีแดง ขอบใบทั้ง 2 ข้างขนานกัน ใบกว้าง 4.0-5.5 ซม ยาว 18.6-38.5 ซม ก้านช่อดอกมีสีเขียวอ่อน โคนก้านมีสีแดงเรื่อ มีใบเคลือบสีขาว ก้านช่อดอกยาว 41.0-43.0 ซม เส้นผ่าศูนย์กลางก้านช่อดอกคือ 1.2-1.5 ซม กาบหุ้มช่อดอกมีรูปร่างคล้ายใบเล็ก ๆ ปลายแหลม มีสีเขียวปนชมพูอ่อน ปลายแยกเป็น 2 แฉก กว้าง 1.5-2.1 ซม ยาว 4.5-5.1 ซม ก้านดอกย่อยกลม สีเขียวปนชมพู ยาว 2.0-2.5 ซม กลีบดอกเป็นแบบรูปโล่ที่ตรงกลางกว้าง ปลายและโคนกลีบเล็ก ปลายกลีบมน ขอบกลีบหัก กลีบดอกมีสีขาว มีเส้นเป็นลักษณะร่างแหสีชมพูปนแดง กลีบดอกกว้าง 3.6-3.9 ซม ยาว 8.0-8.7 ซม (ภาพที่ 5ข) เส้นผ่าศูนย์กลางดอกขณะดอกบานเต็มที่คือ 6.6-7.6 ซม ก้านชูเกสรตัวผู้มีสีขาวปนชมพูยาว 8.6-9.5 ซม อับละอองเกสรยาว 0.3-0.4 ซม ละอองเกสรมีสีเหลืองอ่อน ก้านชูเกสรตัวเมียมีสีขาวปนชมพูยาว 9.8-10.0 ซม ยอดเกสรตัวเมียแยกออกเป็น 3 แฉก ทั้งนี้แสดงค่าเฉลี่ยของขนาดของส่วนประกอบของต้นพืชไว้ในตารางที่ 3

ก.

ข.

ภาพที่ 4 หัว, ใบ (ก) และ ดอก (ข) ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รางวัลเงิน

ก.

ข.

ภาพที่ 5 หัว, ใบ (ก) และ ดอก (ข) ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รางทอง

1.5.2 ช่วงเวลาออกดอกและช่วงพร้อมผสม

ว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์รางทองออกดอกตลอดปี โดยใช้เวลาเฉลี่ย 20 วันจากวันปลูกจนถึงวันแทงช่อดอก และ 30 วันจากวันปลูกจนถึงวันดอกบาน มีช่วงพร้อมผสมหลังดอกบาน 2 วัน

1.6 ว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์รางนาก

1.6.1 ลักษณะทางสัณฐาน

หัวมีรูปร่างกลมสีขาว (ภาพที่ 6ก) มีกาบสีน้ำตาลหุ้ม เส้นรอบวงของหัว คือ 10.8-13.0 ซม รากมีรูปร่างกลม เรียวไปทางปลายเล็กน้อย มีสีขาว ใบแผ่กว้าง ปลายใบแหลม มีสีเขียวแก่เส้นกลางใบมีสีขาวนวลข้าง ด้านหลังโคนใบมีสีแดงเข้ม ขอบใบทั้ง 2 ข้างขนานกัน ใบกว้าง 4.8-5.2 ซม ยาว 20.0- 23.0 ซม ก้านช่อดอกมีสีเขียว โคนก้านมีสีแดงเรื่อ มีใบเคลือบสีขาว ก้านช่อดอกยาว 32.3-36.5 ซม เส้นผ่าศูนย์กลางก้านช่อดอกคือ 1.3-1.5 ซม กาบหุ้มช่อดอกมีรูปร่างคล้ายใบเล็ก ๆ ปลายแหลม มีสีเขียว ปลายแยกเป็น 2 แฉก กว้าง 1.0-1.5 ซม ยาว 2.5-3.5 ซม ก้านดอกย่อยกลม สีเขียวปนแดง ยาว 2.0-2.5 ซม กลีบดอกเป็นแบบรูปโล่ที่ตรงกลางกว้าง ปลายและโคนกลีบเล็ก ปลายกลีบมนขอบกลีบหัก กลีบดอกมีสีขาว มีเส้นเป็นลักษณะร่างแหสีม่วงปนแดง กลีบดอกกว้าง 3.2 ซม ยาว 8.7-9.1 ซม (ภาพที่ 6ข) เส้นผ่าศูนย์กลางดอกขณะดอกบานเต็มที่คือ 7.5-7.7 ซม ก้านชูเกสรตัวผู้มีสีขาวยาว 8.7-9.3 ซม อับละอองเกสรยาว 0.4-0.5 ซม ละอองเกสรมีสีครีม ก้านชูเกสรตัวเมียมีสีขาวปนแดง ยาว 9.6-10.5 ซม ยอดเกสรตัวเมียแยกออกเป็น 3 แฉก ทั้งนี้แสดงค่าเฉลี่ยของขนาดของส่วนประกอบของต้นพืชไว้ในตารางที่ 3

1.6.2 ช่วงเวลาออกดอกและช่วงพร้อมผสม

ว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์รางนากออกดอกตลอดปี โดยใช้เวลาเฉลี่ย 21 วันจากวันปลูกจนถึงวันแทงช่อดอก และ 30 วันจากวันปลูกจนถึงวันดอกบาน มีช่วงพร้อมผสม หลังดอกบาน 2 วัน

ก.

ข.

ภาพที่ 6 หัว, ใบ (ก) และ ดอก (ข) ของว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์รางนาก

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยของส่วนประกอบของต้นของว่านสี่ทิศ 6 พันธุ์ (เซนติเมตร)

ลักษณะ	พันธุ์ R	พันธุ์ P	พันธุ์ O	พันธุ์ S	พันธุ์ G	พันธุ์ B	LSD _{.05}	SD
เส้นรอบวงของหัว	16.22b	13.92c	16.36b	24.12a	12.16d	12.16d	1.00	±4.22
ความกว้างของใบ	3.30c	2.98c	2.84c	4.40b	4.60ab	5.02a	0.46	±4.22
ความยาวของใบ	40.06ab	33.90b	45.68a	36.60bc	28.92cd	21.60d	9.22	±10.5
ความยาวของก้านช่อดอก	44.14b	42.16b	50.96a	53.06a	41.08b	34.54c	5.81	±7.67
เส้นผ่าศูนย์กลางของก้านช่อดอก	1.54a	1.16c	1.52ab	1.40ab	1.34bc	1.34b	0.17	±0.18
ความกว้างของใบหุ้มช่อดอก	1.48c	1.28c	1.44c	2.20a	1.90b	1.20c	0.26	±0.41
ความยาวของใบหุ้มช่อดอก	6.26a	4.40d	5.22bc	5.46b	4.88cd	2.82e	0.50	±1.15
ความยาวของก้านดอกย่อย	6.15a	4.23c	4.75b	4.85b	2.29d	2.35d	0.41	±1.45
เส้นผ่าศูนย์กลางของดอกบาน	9.83b	9.55b	10.85a	11.36a	7.03c	7.65c	0.57	±1.66
ความกว้างกลีบดอก	4.04ab	2.71d	4.23a	3.86b	3.80b	3.21c	0.26	±0.57

ตารางที่ 3 (ต่อ) ค่าเฉลี่ยของส่วนประกอบของดินของว่านสี่ทิศ 6 พันธุ์ (เซนติเมตร)

ลักษณะ	พันธุ์ R	พันธุ์ P	พันธุ์ O	พันธุ์ S	พันธุ์ G	พันธุ์ B	LSD _{.05}	SD
ความยาว กลีบดอก	10.34b	9.24c	10.54b	11.29a	8.39d	8.92c	0.41	±1.07
ความยาว ก้านชูเกสร ตัวผู้	9.05b	9.85a	9.15b	9.24b	8.97b	9.21b	0.29	±0.36
ความยาว อับละออง เกสร	0.48a	0.48a	0.49a	0.50a	0.34b	0.49a	0.04	±0.46
ความยาว ก้านชูเกสร ตัวเมีย	10.00c	11.14a	10.25bc	10.54b	9.97c	10.15c	0.34	±0.49

หมายเหตุ : ตัวเลขที่ตามด้วยอักษรที่ต่างกันในแนวนอนมีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % จากการวิเคราะห์โดยวิธี LSD

การทดลองที่ 2 การผสมเกสร

การทดลองนี้เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ในการผสมพันธุ์ว่านสีทิสพื้นบ้านโดยนำพืชทดลอง 6 พันธุ์มาผสมเกสรแบบสลับพ่อแม่และพบกันหมด มีคู่ผสม 36 คู่ผสม ดังระบุในข้อ 2.2.1.4 ในบทที่ 3 บันทึกผลการทดลองในแง่ของการผสมติด ติดตามการเจริญเติบโตของฝัก ความสามารถในการงอกของเมล็ด การเจริญเติบโตของลูกผสม และลักษณะทางสัณฐานของลูกผสม

ผลการทดลองมีดังต่อไปนี้

2.1 การผสมติด

การรายงานผลของการผสมเกสรในที่นี้ใช้สัญลักษณ์คู่ผสมเป็นตัวอักษรแทนชื่อพันธุ์ และในการเขียนชื่อคู่ผสมตัวอักษรตัวแรกแทนพันธุ์ที่ใช้เป็นแม่ และตัวอักษรตัวหลังแทนพันธุ์ที่ใช้เป็นพ่อ

การผสมเกสรของพืชทดลองซึ่งกำหนดไว้เป็น 36 คู่ผสมนั้น สามารถผสมเกสรได้เพียง 24 คู่ผสม อีก 12 คู่ผสม ไม่สามารถผสมได้เนื่องจากพืชทดลองที่ใช้เป็นพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ในกลุ่มของพันธุ์ที่ออกดอกมากกว่า 1 ครั้งต่อปี คือ พันธุ์ S, G และ B มีปัญหาเรื่องการออกดอก โดยที่ต้นที่ปลูกจากหัวที่มีขนาดให้ดอกได้บางครั้งไม่ออกดอกจึงทำให้จำนวนต้นพ่อและแม่ในกลุ่มนี้ไม่เพียงพอ ซึ่งคู่ผสมที่กำหนดไว้แต่ไม่มีดอกให้ผสมมี 12 คู่ผสม คือ P x B, O x B, S x R, S x P, S x O, G x R, G x P, G x O, B x R, B x P, B x O และ B x G จึงสามารถรายงานผลการผสมพันธุ์พืชทดลองได้เพียง 24 คู่ผสม

การติดตามผลของการผสมเกสรของพืชทดลองใน 24 คู่ผสม พบว่ามีคู่ผสมที่ผสมติดและให้ฝักที่เจริญเติบโตได้จนกระทั่งฝักแก่จำนวน 5 คู่ผสม คือ คู่ผสม R x P, R x B, P x R, P x O และ O x P โดยมีจำนวนดอกที่ผสมติดเป็น 88.89, 100, 68.42, 100 และ 100 % ตามลำดับ และมีจำนวนดอกที่เจริญเติบโตไปเป็นฝักแก่ 83.33, 100, 52.63, 100 และ 37.50 % ตามลำดับ โดยคำนวณจากจำนวนดอกที่ได้รับการผสมทั้งหมด (ตารางที่ 4)

2.2 การเจริญเติบโตของฝัก

จากการติดตามการเจริญเติบโตของฝักหลังการผสม พบว่า ฝักอ่อนใช้เวลา 26-31 วันโดยเฉลี่ย (ตารางที่ 5) ในการเจริญเติบโตนับตั้งแต่วันผสมจนกระทั่งฝักแก่ สำหรับกลุ่มผสมที่ผสมติดและดอกสามารถเจริญเติบโตไปเป็นฝักแต่ฝักอ่อนไม่สามารถเจริญเติบโตจนถึงระยะฝักแก่นั้น พบว่า ฝักทั้งหมดฝ่อไปภายใน 12-15 วันหลังจากการผสม กลุ่มผสมดังกล่าวมี 10 คู่ คือ RxR, PxP, OxO, SxS, GxG, RxO, RxS, RxG, OxR และ SxG โดยมีจำนวนดอกที่ผสมติดเป็น 100, 100, 95.00, 15.00, 50.00, 84.61, 33.33, 75.00, 100 และ 30.77 % ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวนดอกที่ผสมติด และจำนวนดอกที่ฝักแก่ของกลุ่มผสม 24 คู่

กลุ่มผสม ♀ x ♂	จำนวนดอกที่ผสมติด (%)	จำนวนดอกที่ฝักแก่ (%)
RxR	100	0
PxP	100	0
OxO	95.00	0
SxS	15.00	0
GxG	50.00	0
BxB	0	0
RxP	88.89	83.33
RxO	84.61	0
RxS	33.33	0
RxG	75.00	0
RxB	100	100
PxR	68.42	52.63
PxO	100	100

ตารางที่ 4 (ต่อ) จำนวนดอกที่ผสมติด และจำนวนดอกที่ฝักแก่ของกลุ่มผสม 24 คู่

กลุ่มผสม ♀ X ♂	จำนวนดอกที่ผสมติด (%)	จำนวนดอกที่ฝักแก่ (%)
PxS	0	0
PxG	0	0
OxR	100	0
OxP	100	37.50
OxS	0	0
OxG	0	0
SxG	30.77	0
SxB	0	0
GxS	0	0
GxB	0	0
BxS	0	0

จากการบันทึกลักษณะของฝักและเมล็ด พบว่า ฝักมีลักษณะกลมแบน มี 3 พู ฝักมีสีเขียวในระยะฝักอ่อน เมื่อฝักแก่สีของฝักเปลี่ยนเป็นสีเหลือง เมล็ดมีลักษณะแบนและมีขนาดใหญ่สีดำ เชื้อหุ้มเมล็ดบางมีสีน้ำตาลปนดำ ฝักของกลุ่มผสม RxP, RxB, PxR, PxO และ OxP มีจำนวนเมล็ดต่อฝักเป็น 80, 40, 25, 31 และ 58 เมล็ดโดยเฉลี่ย และมีน้ำหนักเมล็ดต่อฝักเฉลี่ยเป็น 1.34, 0.481, 0.193, 0.286 และ 0.513 กรัมตามลำดับดังแสดงในตารางที่ 5 ตัวเลขที่บันทึกและแสดงในตารางที่ 5 ไม่ได้คิดค่าความแตกต่างทางสถิติเนื่องจากจำนวนฝักที่ติดในแต่ละกลุ่มผสมไม่สม่ำเสมอ

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยของจำนวนวันจากวันถ่ายละอองเกสรจนถึงวันที่ฝักแก่ จำนวนเมล็ดต่อฝัก และน้ำหนักรวมของเมล็ดต่อฝัก

คู่ผสม	อายุของ ฝักแก่ (วัน)	จำนวนเมล็ดต่อฝัก (เมล็ด)	น้ำหนักรวมของเมล็ด ต่อฝัก (กรัม)
RxP	31	80	1.34
RxB	28	40	0.481
PxR	26	25	0.193
PxO	27	31	0.286
OxP	26	58	0.513

2.3 การทดสอบความงอกของละอองเกสรและการเก็บรักษาละอองเกสร

การทดลองนี้เป็นการทดสอบความงอกของละอองเกสรของพืชทดลองทั้ง 6 พันธุ์ ทดสอบความงอกของละอองเกสรที่ผ่านการเก็บรักษาในสภาพอุณหภูมิที่แตกต่างกัน 2 สภาพ คือ ที่อุณหภูมิห้อง (25-28 °ซ) และที่อุณหภูมิ 5 °ซ เป็นเวลา 120 วัน แล้วสุ่มออกมาทดสอบความงอกเป็นช่วงๆ ดังระบุไว้ในข้อ 2.2.2 ในบทที่ 3 ผลการทดลองแสดงไว้ในตารางที่ 6 ซึ่งจะเห็นว่า ละอองเกสรที่เก็บรักษาในสภาพที่ต่างกันและเวลาขยาวนานแตกต่างกันมีความสามารถในการงอกของหลอดละอองเกสรแตกต่างกัน ทั้งนี้ละอองเกสรที่นำมาทดสอบเริ่มงอกหลังจากเลี้ยงในอาหารเป็นเวลาประมาณ 45 นาที การบันทึกผลการงอกของละอองเกสรนั้นแสดงไว้เป็นคะแนน โดยที่เครื่องหมาย - หมายถึง ไม่มีการงอกของหลอดละอองเกสร ส่วนเครื่องหมาย +1, +2, +3, +4 และ +5 หมายถึง มีการงอกของหลอดละอองเกสรน้อยกว่า 5 %, ระหว่าง 5-20 %, ระหว่าง 20-50 %, ระหว่าง 50-70 % และมากกว่า 70 % ตามลำดับ และ เครื่องหมาย * หมายถึง ไม่มีการตรวจสอบ

2.3.1 การทดสอบทันทีหลังจากเก็บจากต้น

การทดสอบละอองเกสรในกรรมวิธีนี้เป็นการทดสอบความงอกของละอองเกสรทันทีหลังจากเก็บจากต้น ผลการทดสอบพบว่า พันธุ์ที่มีความงอกของละออง

เกสรมากกว่า 70 % คือ พันธุ์ดอกสีแดง และสีส้ม พันธุ์ดอกสีชมพู รางเงิน และรางทอง มีความงอกของละอองเกสร 20-50 % ส่วนพันธุ์รางนากนั้นการทดสอบความงอกของละอองเกสรไม่ประสบผลสำเร็จเพราะตัวอย่างละอองเกสรมีน้อยมากเนื่องจากในช่วงของการเก็บตัวอย่างดอก สัมผัสกับละอองฝนทำให้อับละอองเกสรที่สมบูรณ์มีจำนวนน้อยมากจึงทำให้กรรมวิธีการเก็บรักษาไม่ครบตามที่กำหนดไว้ และกรรมวิธีการทดสอบละอองเกสรทันทีหลังจากเก็บจากต้นมีความแปรปรวนสูงเนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของละอองเกสรในขณะเก็บมาจากต้นจึงไม่นำเสนอผลของการทดสอบในกรรมวิธีนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาดในการสรุปผลการทดลองเมื่อต้องเปรียบเทียบกับกรรมวิธีอื่น ๆ

2.3.2 การเก็บรักษาในสภาพอุณหภูมิห้อง

2.3.2.1 ว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีแดง

การเก็บรักษาละอองเกสรที่สภาพอุณหภูมิห้อง พบว่าละอองเกสรงอกตลอดได้มากกว่า 70 % เมื่อเพาะหลังจากเก็บรักษาไว้นานเพียง 1-3 วัน หลังจากนั้นความงอกลดลงโดยที่ความงอกของหลอดละอองเกสรเป็น 20-50 % และ 5-20 % เมื่อเก็บรักษาไว้นาน 6-21 วัน และ 28-36 วัน ตามลำดับ หลังจาก 36 วัน เป็นต้นไปหลอดละอองเกสรที่เก็บรักษาไว้ไม่งอกตลอดเลยเมื่อนำมาทดสอบ (ตารางที่ 6)

2.3.2.2 ว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีชมพู

การเก็บรักษาละอองเกสรที่สภาพอุณหภูมิห้อง พบว่าการเพาะหลอดละอองเกสรหลังจากเก็บรักษาไว้นาน 1-10 วัน ความงอกเป็น 5-20 % และลดลงเป็นต่ำกว่า 5 % เมื่อเก็บไว้นาน 15 วัน หลังจากนั้นเปอร์เซ็นต์ความงอกเท่ากับ 0 % (ตารางที่ 6)

2.3.2.3 ว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีส้ม

ความงอกของหลอดละอองเกสรหลังจากเก็บรักษาในสภาพอุณหภูมิห้องนาน 1 วัน เป็น 50-70 % การเก็บรักษาไว้ที่ 3-21 วัน ให้ความงอกเป็น 20-50 % เก็บนาน 28-36 วัน ความงอกเป็น 5-20 % และความงอกลดลงเหลือน้อยกว่า 5 % เมื่อเก็บรักษาไว้ที่ 45 วัน หลังจากนั้นหลอดละอองเกสรเสียความงอกหมด (ตารางที่ 6)

2.3.2.4 ว่านสี่ทิศพันธุ์รางเงิน

ความงอกของละอองเกสรหลังจากเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องนาน 1 วัน เป็น 20-50 % เมื่อเก็บรักษาไว้นาน 3-15 วัน ความงอกเป็น 5-20 % เมื่อเก็บรักษาไว้นาน 21-36 วัน ความงอกลดลงเหลือน้อยกว่า 5 % และหมดความงอกหลังจากนั้น (ตารางที่ 6)

2.3.2.5 ว่านสี่ทิศพันธุ์รางทอง

ความงอกของละอองเกสรหลังจากเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องเป็นเวลา 1-6 วัน คือ 20-50 % การเก็บรักษาไว้นานกว่านั้นมีผลให้ความงอกของละอองเกสรลดลงโดยเหลือ 5-20 % เมื่อเก็บไว้นาน 10 วัน และเหลือน้อยกว่า 5 % เมื่อเก็บไว้นาน 15-21 วัน หลังจากนั้นสูญเสียความงอกโดยสิ้นเชิง (ตารางที่ 6)

2.3.2.6 ว่านสี่ทิศพันธุ์รางนาก

การทดสอบความงอกของละอองเกสรพันธุ์รางนากที่เก็บรักษาไว้ในสภาพอุณหภูมิห้องนั้นไม่สามารถเสนอได้ เนื่องจากเกิดปัญหาดังกล่าวไว้ในข้อ 2.3.1 จึงไม่มีตัวอย่างละอองเกสรเพื่อทดสอบตามกรรมวิธีการเก็บรักษาในอุณหภูมิห้อง

2.3.3 การเก็บรักษาที่อุณหภูมิ 5 °ซ

2.3.3.1 ว่านสี่ทิศพันธุ์พื้นบ้านดอกสีแดง

ละอองเกสรของพันธุ์นี้สามารถเก็บรักษาไว้ที่ 5 °ซ ได้นานถึง 15 วัน โดยยังมีความงอกมากกว่า 70 % หลังจากนั้นความงอกลดลงเป็น 50-70 % เมื่อเก็บนาน 21 วัน 20-50 % เมื่อเก็บนาน 28-55 วัน 5-20 % เมื่อเก็บนาน 66-91 วัน และต่ำกว่า 5 % เมื่อเก็บนาน 105 วัน หลังจากนั้นละอองเกสรไม่งอกโดยสิ้นเชิง (ตารางที่ 6)

2.3.3.2 ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีชมพู

ละอองเกสรของพันธุ์นี้สามารถเก็บรักษาไว้ที่ 5 °ซ ได้นาน 1-6 วัน โดยมีความงอก 20-50 % เมื่อเก็บนาน 10-55 วัน ความงอกลดลงเป็น 5-20 % และความงอกน้อยกว่า 5 % เมื่อเก็บนาน 66-78 วัน หลังจากนั้นสูญเสียความงอก (ตารางที่ 6)

2.3.3.3 ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีส้ม

ละอองเกสรของพันธุ์นี้เมื่อเก็บรักษาไว้ที่ 5 °ซ นาน 1 วัน ละอองเกสรงอกได้มากกว่า 70 % เมื่อเก็บรักษาไว้นาน 3-15 วัน ความงอกเป็น 50-70 % เมื่อเก็บไว้นาน 21-66 วัน ความงอกลดลงเป็น 20-50 % และเป็น 5-20 % เมื่อเก็บไว้นาน 78-91 วัน จนกระทั่งงอกน้อยกว่า 5 % เมื่อเก็บไว้นาน 105 วัน และไม่มีการงอกของละอองเกสรหลังจากนั้น (ตารางที่ 6)

2.3.3.4 ว่านสี่ทิศพันธุ์รางเงิน

ละอองเกสรของพันธุ์รางเงินเมื่อเก็บรักษาที่ 5 °ซ นาน 1-28 วัน พบว่า มีความงอก 20-50 % เมื่อเก็บไว้นาน 36-91 วัน ความงอกลดลงเป็น 5-20% และน้อยกว่า 5 % เมื่อเก็บนาน 105 วัน หลังจากนั้นความงอกเป็น 0 % (ตารางที่ 6)

2.3.3.5 ว่านสี่ทิศพันธุ์รางทอง

ละอองเกสรของพันธุ์รางทองเมื่อเก็บรักษาที่ 5 °ซ พบว่า เมื่อเก็บรักษาไว้นาน 1-10 วัน ละอองเกสรงอก 20-50 % หลังจากนั้นความงอกลดลงเป็นลำดับจาก 5-20% ถ้าเก็บรักษานาน 15 วัน ต่ำกว่า 5 % ถ้าเก็บรักษาไว้นาน 21-55 วัน และสูญเสียความงอกเมื่อเก็บรักษาไว้นาน 66 วัน หรือนานกว่า (ตารางที่ 6)

2.3.3.6 ว่านสี่ทิศพันธุ์รางนาก

ละอองเกสรของพันธุ์รางนากเมื่อเก็บรักษาที่ 5 °ซ พบว่า ละอองเกสรมีเปอร์เซ็นต์การงอกสูง คือ มากกว่า 70 % ถ้าเก็บรักษาไว้นาน 1-10 วัน แต่ความงอกจะลดลง เมื่อเก็บรักษาไว้นาน 15-36 วัน, 45-78 วัน และ 91-105 วัน โดยมีความงอกเป็น 50-70 %, 20-50 % และ 5-20 % ตามลำดับ และสูญเสียการงอกเมื่อเก็บไว้นาน 120 วัน หรือนานกว่า (ตารางที่ 6)

ทั้งนี้ได้แสดงลักษณะการงอกหลอดของละอองเกสรของพันธุ์ดอกสีแดง สีมชมพู และสีส้ม ไว้ในภาพที่ 7-9 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 การงอกของละอองเกสรของดอกว่านสีทิส 6 พันธุ์ ที่เก็บรักษาไว้ภายใต้สภาพ
อุณหภูมิห้อง และ 5 °ซ

จำนวนวันที่เก็บรักษา (วัน)	พันธุ์	การงอก	
		อุณหภูมิห้อง	5 °ซ
0	R	+5	*
	P	+3	*
	O	+5	*
	S	+3	*
	G	+3	*
	B	*	*
1	R	+5	+5
	P	+2	+3
	O	+4	+5
	S	+3	+3
	G	+3	+3
	B	*	+5
3	R	+5	+5
	P	+2	+3
	O	+3	+4
	S	+2	+3
	G	+3	+3
	B	*	+5
6	R	+3	+5
	P	+2	+3
	O	+3	+4
	S	+2	+3
	G	+3	+3
	B	*	+5

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ตาราง 6 (ต่อ) การงอกของละอองเกสรของดอกว่านสีทึบ 6 พันธุ์ ที่เก็บรักษาไว้ภายใต้สภาพ อุณหภูมิห้อง และ 5 °ซ

จำนวนวันที่เก็บรักษา (วัน)	พันธุ์	การงอก	
		อุณหภูมิห้อง	5 °ซ
10	R	+3	+5
	P	+2	+2
	O	+3	+4
	S	+2	+3
	G	+2	+3
	B	*	+5
15	R	+3	+5
	P	+1	+2
	O	+3	+4
	S	+2	+3
	G	+1	+2
	B	*	+4
21	R	+3	+4
	P	-	+2
	O	+3	+3
	S	+1	+3
	G	+1	+1
	B	*	+4
28	R	+2	+3
	P	-	+2
	O	+2	+3
	S	+1	+3
	G	-	+1
	B	*	+4

ตาราง 6 (ต่อ) การงอกของละอองเกสรของดอกว่านสี่ทิศ 6 พันธุ์ ที่เก็บรักษาไว้ภายใต้สภาพ อุณหภูมิห้อง และ 5 °ซ

จำนวนวันที่เก็บรักษา (วัน)	พันธุ์	การงอก	
		อุณหภูมิห้อง	5 °ซ
36	R	+2	+3
	P	-	+2
	O	+2	+3
	S	+1	+2
	G	-	+1
	B	*	+4
45	R	-	+3
	P	-	+2
	O	+1	+3
	S	-	+2
	G	-	+1
	B	*	+3
55	R	-	+3
	P	-	+2
	O	-	+3
	S	-	+2
	G	-	+1
	B	*	+3
66	R	-	+2
	P	-	+1
	O	-	+3
	S	-	+2
	G	-	-
	B	*	+3

ตาราง 6 (ต่อ) การงอกของละอองเกสรของคอกว่านสีทึบ 6 พันธุ์ ที่เก็บรักษาไว้ภายใต้สภาพ อุณหภูมิห้อง และ 5⁰ซ

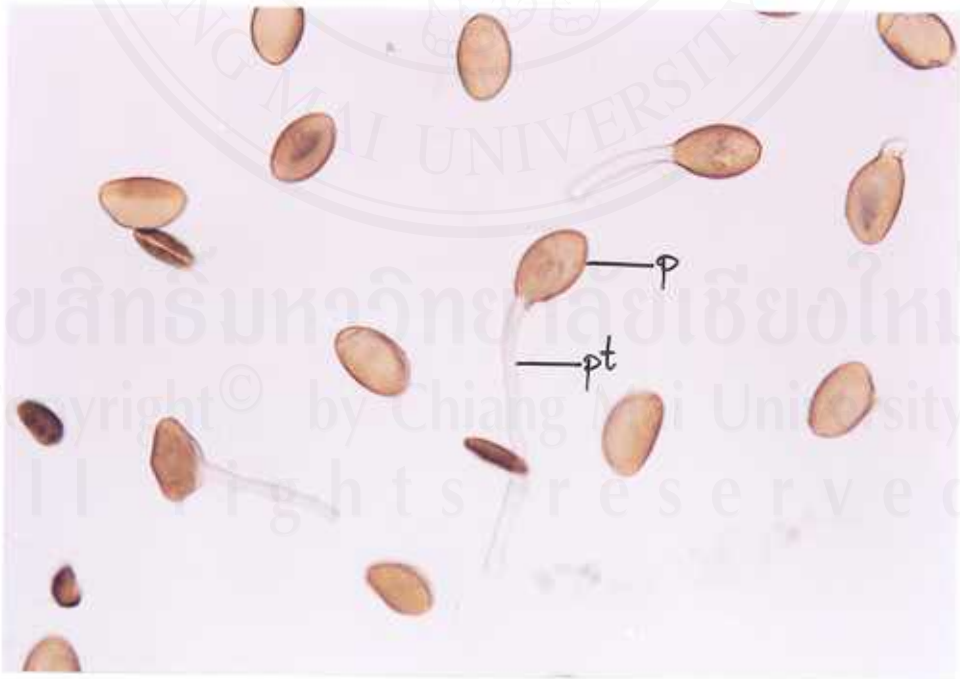
จำนวนวันที่เก็บรักษา (วัน)	พันธุ์	การงอก	
		อุณหภูมิห้อง	5 ⁰ ซ
78	R	-	+2
	P	-	+1
	O	-	+2
	S	-	+2
	G	-	-
	B	*	+3
91	R	-	+2
	P	-	-
	O	-	+2
	S	-	+2
	G	-	-
	B	*	+2
105	R	-	+1
	P	-	-
	O	-	+1
	S	-	+1
	G	-	-
	B	*	+2
120	R	-	-
	P	-	-
	O	-	-
	S	-	-
	G	-	-
	B	*	-

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 7 ละอองเกสรของพันธุ์ดอกสีแดงในระยะงอกหลอด (118X)

p = pollen ; pt = pollen tube

ภาพที่ 8 ละอองเกสรของพันธุ์ดอกสีชมพูในระยะงอกหลอด (118X)

p = pollen ; pt = pollen tube

ภาพที่ 9 ละอองเกสรของพันธุ์ดอกสีส้มในระยะงอกหลอด (118X)

p = pollen ; pt = pollen tube

2.4 การงอกของเมล็ดลูกผสม

เมื่อนำเมล็ดที่เก็บเกี่ยวมาจากฝักแก่ของคู่ผสมไปเพาะ พบว่า เมล็ดจากฝักของคู่ผสมทุกคู่ใช้เวลาในการงอกนาน 20-40 วัน โดยมีการงอกเป็น 84.97, 91.89, 86.34, 76.28 และ 80.84 เปอร์เซ็นต์ และมีต้นกล้าที่เจริญเติบโตได้เป็น 92.59, 93.94, 84.34, 90.76 และ 67.41 เปอร์เซ็นต์ ในคู่ผสม RxP, RxB, PxR, PxO และ OxP ตามลำดับ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยของจำนวนวันที่ใช้ในการรอกของเมสึด จำนวนเมสึดที่งอก (เปอร์เซ็นต์) และจำนวนของต้นกล้าที่รอดตาย (เปอร์เซ็นต์)

คู่ผสม	จำนวนวันที่ใช้ในการรอก (วัน)	จำนวนเมสึดที่งอก (%)	จำนวนต้นกล้าที่รอดตาย (%)
RxP	27	84.97	92.59
RxB	32	91.89	93.94
PxR	31	86.34	84.34
PxO	32	76.28	90.76
OxP	26	80.84	67.41

2.5 ลักษณะทางสัณฐานของต้นลูกผสม

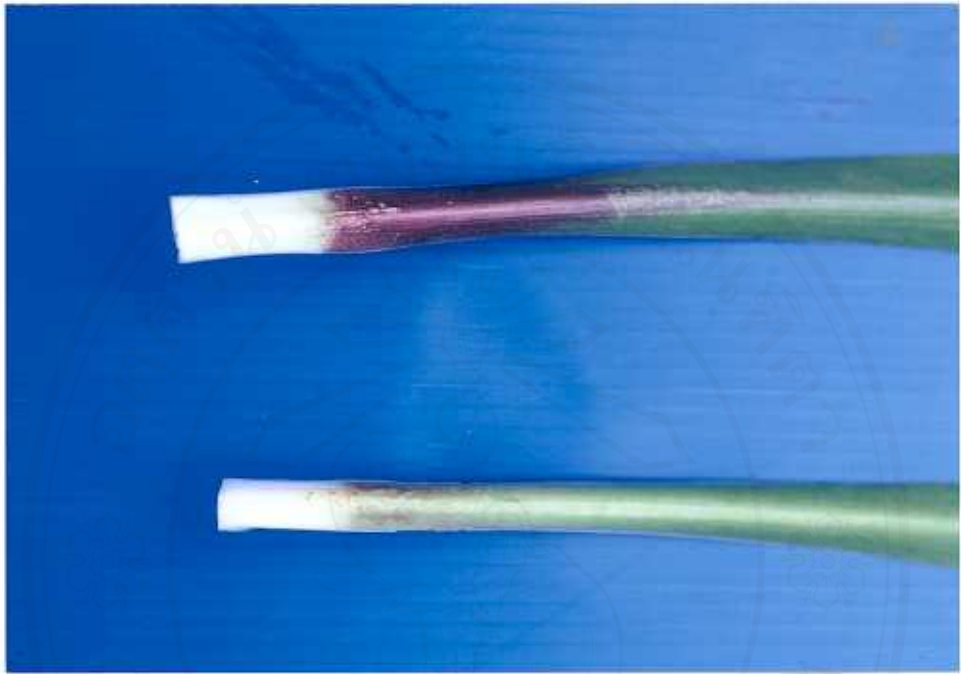
การรายงานผลลักษณะทางสัณฐานของต้นลูกผสมรายงานได้เฉพาะลูกผสมของกลุ่มผสม P x R, P x O และ R x B ส่วนลูกผสมของกลุ่มผสม R x P และ O x P ไม่ได้รายงานผลเนื่องจากลูกผสมจากกลุ่มผสมทั้งสองคู่ยังมีขนาดเล็กอยู่ไม่สามารถเก็บข้อมูลลักษณะทางสัณฐานได้ และลักษณะทางสัณฐานที่รายงานในที่นี้เป็นเพียงลักษณะของใบและหัวเท่านั้น เนื่องจากลูกยังเป็นต้นขนาดเล็กและไม่สามารถสร้างดอก

2.5.1 ลูกผสมจากคู่ผสม P x R

ลูกผสมที่ได้จากคู่ผสมคู่นี้พบว่าส่วนใหญ่มีใบที่มีลักษณะกึ่งกลางระหว่างพ่อและแม่ และมีสีแดงเรื่อที่บริเวณโคนใบด้านหลัง ดังแสดงในภาพที่ 10 ใบกว้าง 1.4-2.4 ซม ยาว 22.2-30.5 ซม หัวมีทั้งรูปทรงกลมและกลมรี (ภาพที่ 11) เส้นรอบวงของหัว 5.9-6.4 ซม

2.5.2 ลูกผสมจากคู่ผสม P x O

ลูกผสมที่ได้จากคู่ผสมคู่นี้พบว่าส่วนใหญ่มีใบที่มีลักษณะกึ่งกลางระหว่างพ่อและแม่ และมีสีแดงที่โคนใบด้านหลัง การเกิดสีแดงที่โคนใบมีความแปรปรวนสูง ดังแสดงในภาพที่ 12 ใบกว้าง 1.2-1.9 ซม ยาว 20.7-31.0 ซม หัวมีรูปทรงกลมและกลมรี (ภาพที่ 13) หัวมีเส้นรอบวง 5.7-6.3 ซม

ภาพที่ 10 โคนใบของลูกผสมของคู่ผสม P x R

ภาพที่ 11 หัวของลูกผสมของคู่ผสม P x R

ภาพที่ 12 โคนใบของลูกผสมของกลุ่มผสม P x O

ภาพที่ 13 หัวของลูกผสมของกลุ่มผสม P x O

2.5.3 ลูกผสมจากคู่ผสม R x B

ลูกผสมที่ได้จากคู่ผสมคู่นี้ส่วนใหญ่มีใบที่มีลักษณะกึ่งกลางระหว่าง พ่อและแม่ ลักษณะการเกิดเส้นกลางใบ และการเกิดสีแดงเข้มบริเวณโคนใบด้านหลังมีความแปรปรวนสูง ดังแสดงในภาพที่ 14 และ 15 ใบกว้าง 0.8-1.1 ซม ยาว 9.0-11.6 ซม ห้วมีรูปทรงกลมและกลมรี (ภาพที่ 16) เส้นรอบวงของหัว คือ 1.0-3.2 ซม

ภาพที่ 14 เส้นกลางใบของลูกผสมของคู่ผสม R x B

ภาพที่ 15 โคนใบของลูกผสมของกลุ่มผสม R x B

ภาพที่ 16 หัวของลูกผสมของกลุ่มผสม R x B

การทดลองที่ 3 การศึกษาเซลล์วิทยา

การทดลองนี้เป็นการศึกษาคาร์ิโอไทป์ของพืชทดลอง ผลการศึกษามีดังนี้

3.1 เทคนิคในการเตรียมเซลล์เพื่อศึกษาโครโมโซม

การศึกษาโครโมโซมของพืชทดลองเป็นการศึกษาจากเนื้อเยื่อปลายรากโดยการเตรียมเนื้อเยื่อเพื่อให้ได้เซลล์ที่อยู่ในระยะเมตาเฟสของการแบ่งตัวแบบไมโทซิส จากการศึกษาพบว่า การเตรียมเซลล์เพื่อการศึกษาโครโมโซมตามเทคนิคของ ดวงทิพย์ (2539) ประภัสสร (2543) และ วนนท์ (2544) ใช้ได้ผลดีกับพืชทดลองทั้ง 6 ชนิด โดยสรุปวิธีการ ดังนี้ เก็บตัวอย่างรากของพืชทดลองในช่วงเวลา 9.30 - 10.00 น. เก็บปลายรากที่เพิ่งงอก เลือกปลายรากที่มีสีเขียว ชู่น ตัดปลายรากดังกล่าวให้มีความยาว 3 - 4 มม หยุดวงชีพของเซลล์โดยนำรากไปแช่ในสารละลาย PDB เป็นเวลา 48 ชั่วโมง ที่อุณหภูมิ 15 °ซ รักษาสภาพเซลล์ใน ethyl alcohol เข้มข้น 95 % และ glacial acetic acid อัตราส่วน 3 : 1 เป็นเวลา 5 นาที แยกเซลล์ใน HCl เข้มข้น 1 นอร์มอล ที่อุณหภูมิ 60 °ซ เป็นเวลา 5 นาที ย้อมโครโมโซมด้วยสี carbol fuchsin นาน 24 ชั่วโมงขึ้นไป

3.2 คาร์ิโอไทป์ของพืชทดลอง

การศึกษาคาร์ิโอไทป์ของพืชทดลองศึกษาจากเซลล์ปลายรากโดยเลือกศึกษาจากเซลล์ที่มีโครโมโซมที่เห็นรูปร่างและลักษณะชัดเจน ศึกษาข้อมูลคาร์ิโอไทป์จากโครโมโซมในชุดดิพลอยด์ของพืชทดลองแต่ละพันธุ์ บันทึกค่า Ls, Ll, Lt ของโครโมโซมแต่ละแท่ง คำนวณค่า RL และ CI และทำอิดิโอแกรม ผลการศึกษามีดังนี้

3.2.1 ว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีแดง

3.2.1.1 จำนวนโครโมโซม

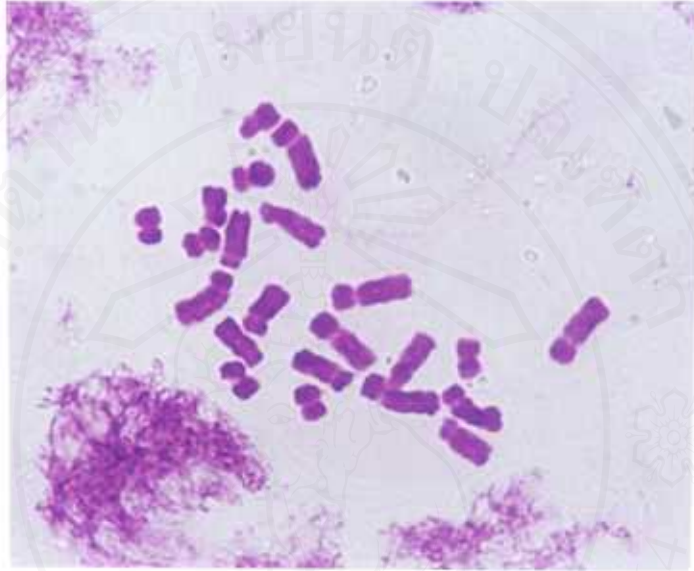
โครโมโซมร่างกายของพันธุ์ดอกสีแดง คือ $2n = 22$ ดังแสดง

ในภาพที่ 17

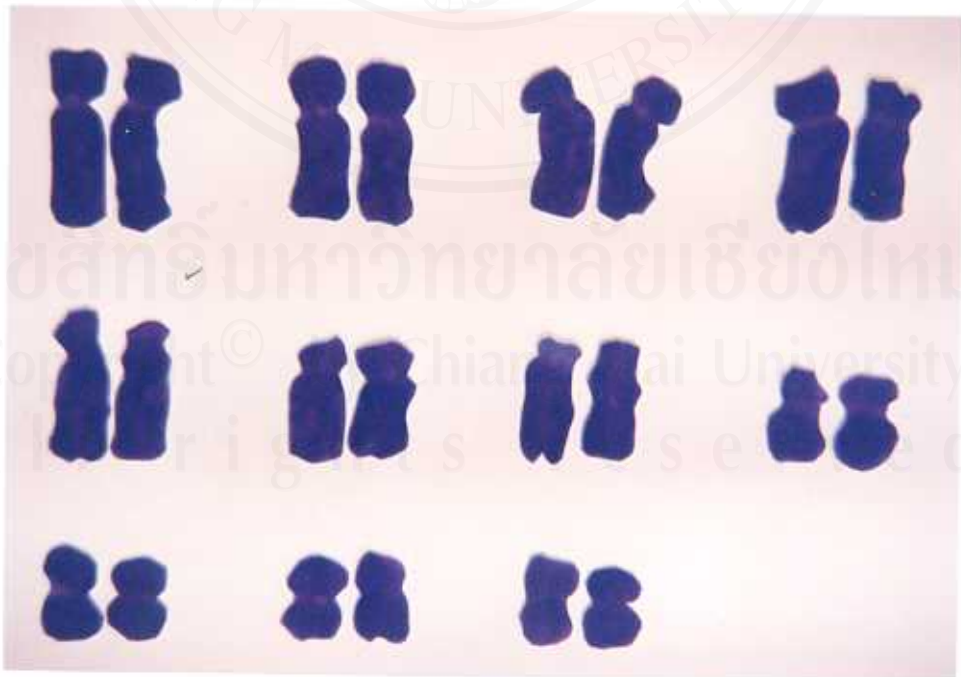
3.2.1.2 โครโมโซมชุดดิพลอยด์

โครโมโซมในชุดดิพลอยด์ของพันธุ์ดอกสีแดง แสดงไว้ใน

ภาพที่ 18

ภาพที่ 17 โครโมโซมของว่านสีที่ศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีแดง $2n = 22$ (1,180X)

ภาพที่ 18 โครโมโซมชุดดิพลอยด์ของว่านสีที่ศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีแดง

3.2.1.3 ลักษณะของโครโมโซม

ชุดคิพพลอยด์ของโครโมโซมของพันธุ์ดอกสีแดง ประกอบด้วยโครโมโซม 3 ขนาด เป็นโครโมโซมขนาดใหญ่ (ความยาวระหว่าง 8.694-6.086 ไมครอน) จำนวน 6 คู่ แบ่งเป็น acrocentric chromosome 5 คู่ เมื่อเรียงลำดับในอิดิโอแกรมแล้ว คือ โครโมโซมคู่ที่ 1, 3, 4, 5 และ 6 และเป็น submetacentric chromosome 1 คู่ คือ โครโมโซมคู่ที่ 2 ส่วนโครโมโซมขนาดกลาง (ความยาวระหว่าง 6.085-4.348 ไมครอน) มีจำนวน 2 คู่ แบ่งเป็น acrocentric chromosome 1 คู่ คือ โครโมโซมคู่ที่ 7 และคู่ที่ 8 เป็น submetacentric chromosome และ โครโมโซมขนาดเล็ก (ความยาวระหว่าง 4.347-3.478 ไมครอน) มีจำนวน 3 คู่ แบ่งเป็น metacentric chromosome 2 คู่ คือ โครโมโซมคู่ที่ 9 และ คู่ที่ 10 และเป็น submetacentric chromosome 1 คู่ คือ คู่ที่ 11 (ตารางที่ 8 และ 9 และภาพที่ 18) สรุปสูตรการโอไทป์ได้ดังนี้

$$\text{ว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีแดง (2n=22)} = L_{10}^a + L_2^{sm} + M_2^a + M_2^{sm} + S_4^m + S_2^{sm}$$

ค่าเฉลี่ยของ Ls, LI, LT, RL และ CI แสดงไว้ในตารางที่ 9

ตารางที่ 8 ขนาดและชนิดของโครโมโซมของว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีแดง

โครโมโซมขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 8.694-6.086 ไมครอน	โครโมโซมขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 6.085-4.348 ไมครอน	โครโมโซมขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 4.347-3.478 ไมครอน
คู่ที่ 1 acrocentric	คู่ที่ 7 acrocentric	คู่ที่ 9 metacentric
คู่ที่ 2 submetacentric	คู่ที่ 8 submetacentric	คู่ที่ 10 metacentric
คู่ที่ 3 acrocentric		คู่ที่ 11 submetacentric
คู่ที่ 4 acrocentric		
คู่ที่ 5 acrocentric		
คู่ที่ 6 acrocentric		

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยความยาวของแขนโครโมโซมข้างสั้น (Ls) แขนโครโมโซมข้างยาว (Ll) ความยาวของแขนโครโมโซมแต่ละคู่ (LT) เป็น ไมครอน ค่าเฉลี่ย relative length (RL) และ centrometic index (CI) ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีแสด

โครโมโซมคู่ ที่	Ls(μ)	Ll(μ)	LT(μ)	RT	CI
1	2.434	6.260	8.694	0.132	0.720
2	2.434	5.390	7.824	0.119	0.689
3	1.739	5.738	7.477	0.113	0.767
4	1.913	5.390	7.303	0.111	0.738
5	1.391	5.390	6.781	0.103	0.795
6	1.739	4.347	6.086	0.092	0.714
7	1.043	4.695	5.738	0.087	0.818
8	1.739	2.956	4.695	0.071	0.630
9	1.739	2.260	3.999	0.061	0.565
10	1.739	2.087	3.826	0.058	0.545
11	1.391	2.087	3.478	0.053	0.600

3.2.2 ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีชมพู

3.2.2.1 จำนวนโครโมโซม

พันธุ์ดอกสีชมพู มีจำนวนโครโมโซมร่างกาย $2n=22$ ดังแสดงในภาพที่ 19

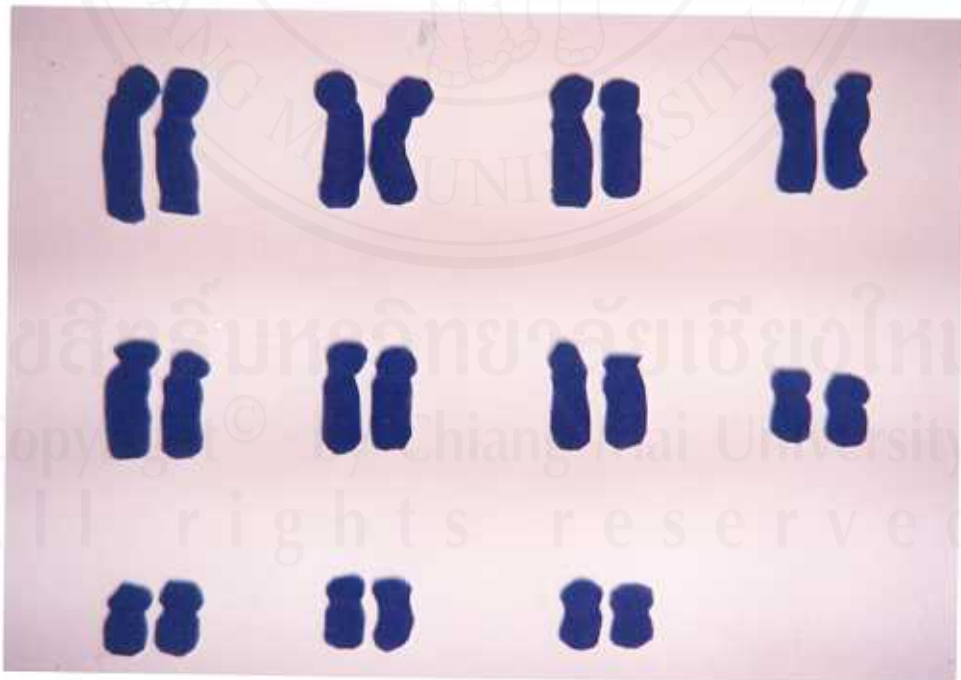
3.2.2.2 โครโมโซมชุดดิพลอยด์

โครโมโซมในชุดดิพลอยด์ของพันธุ์ดอกสีชมพู แสดงไว้ในภาพ

ที่ 20

ภาพที่ 19 โครโมโซมของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีชมพู $2n = 22$ (1,180X)

ภาพที่ 20 โครโมโซมชุดดิพลอยด์ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีชมพู

3.2.2.3 ลักษณะของโครโมโซม

ชุดคิพพลอยด์ของโครโมโซมของพันธุ์ดอกสีชมพู ประกอบด้วยโครโมโซมขนาดใหญ่ (ความยาวระหว่าง 7.476-5.388 ไมครอน) จำนวน 5 คู่ ซึ่งเมื่อศึกษาอิดิโอแกรมแล้ว พบว่า เป็น submetacentric chromosome 1 คู่ คือคู่ที่ 1 และเป็น acrocentric chromosome 4 คู่ คือคู่ที่ 2, 3, 4 และ 5 โครโมโซมขนาดกลาง (ความยาวระหว่าง 5.389-3.739 ไมครอน) มีจำนวน 2 คู่ เป็น acrocentric ทั้ง 2 คู่ คือคู่ที่ 6 และ 7 โครโมโซมขนาดเล็ก (ความยาวระหว่าง 3.738-3.303 ไมครอน) มีจำนวน 4 คู่ เป็น submetacentric chromosome 3 คู่ คือคู่ที่ 8, 9 และ 11 และเป็น metacentric chromosome 1 คู่ คือคู่ที่ 10 (ตารางที่ 10 และ 11 และ ภาพที่ 20) สูตรการไพอ์มีดังนี้

$$\text{ว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีชมพู (2n=22)} = L_2^{sm} + L_8^a + M_4^a + S_6^{sm} + S_2^m$$

ค่าเฉลี่ยของ L_s , L_l , L_t , R_L และ C_i แสดงไว้ในตารางที่ 11

ตารางที่ 10 ขนาดและชนิดของโครโมโซมของว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีชมพู

โครโมโซมขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยของ L_T ระหว่าง 7.476-5.388 ไมครอน	โครโมโซมขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยของ L_T ระหว่าง 5.389-3.739 ไมครอน	โครโมโซมขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยของ L_T ระหว่าง 3.738-3.303 ไมครอน
คู่ที่ 1 submetacentric	คู่ที่ 6 acrocentric	คู่ที่ 8 submetacentric
คู่ที่ 2 acrocentric	คู่ที่ 7 acrocentric	คู่ที่ 9 submetacentric
คู่ที่ 3 acrocentric		คู่ที่ 10 metacentric
คู่ที่ 4 acrocentric		คู่ที่ 11 submetacentric
คู่ที่ 5 acrocentric		

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยความยาวของแขนโครโมโซมข้างสั้น (Ls) แขนโครโมโซมข้างยาว (LI) ความยาวของแขนโครโมโซมแต่ละคู่ (LT) เป็นไมครอน ค่าเฉลี่ย relative length (RL) และ centrometic index (CI) ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีชมพู

โครโมโซมคู่ที่	Ls(μ)	LI(μ)	LT(μ)	RT	CI
1	2.434	5.042	7.476	0.136	0.674
2	1.739	5.042	6.781	0.123	0.744
3	1.739	4.347	6.086	0.110	0.714
4	1.043	4.695	5.738	0.104	0.818
5	1.217	4.347	5.564	0.101	0.781
6	1.391	3.825	5.216	0.095	0.733
7	0.870	3.825	4.695	0.085	0.815
8	1.391	2.087	3.478	0.063	0.600
9	1.391	2.087	3.478	0.063	0.600
10	1.391	1.913	3.304	0.060	0.579
11	1.043	2.260	3.303	0.060	0.684

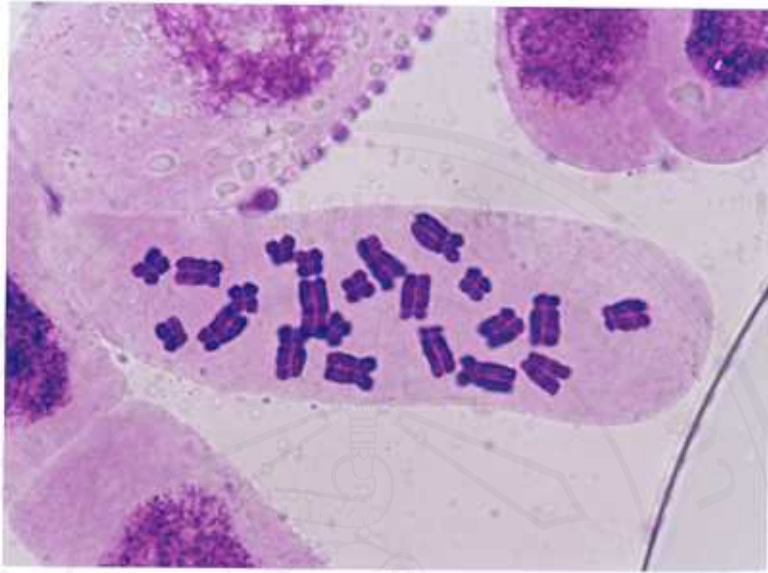
3.2.3 ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีส้ม

3.2.3.1 จำนวนโครโมโซม

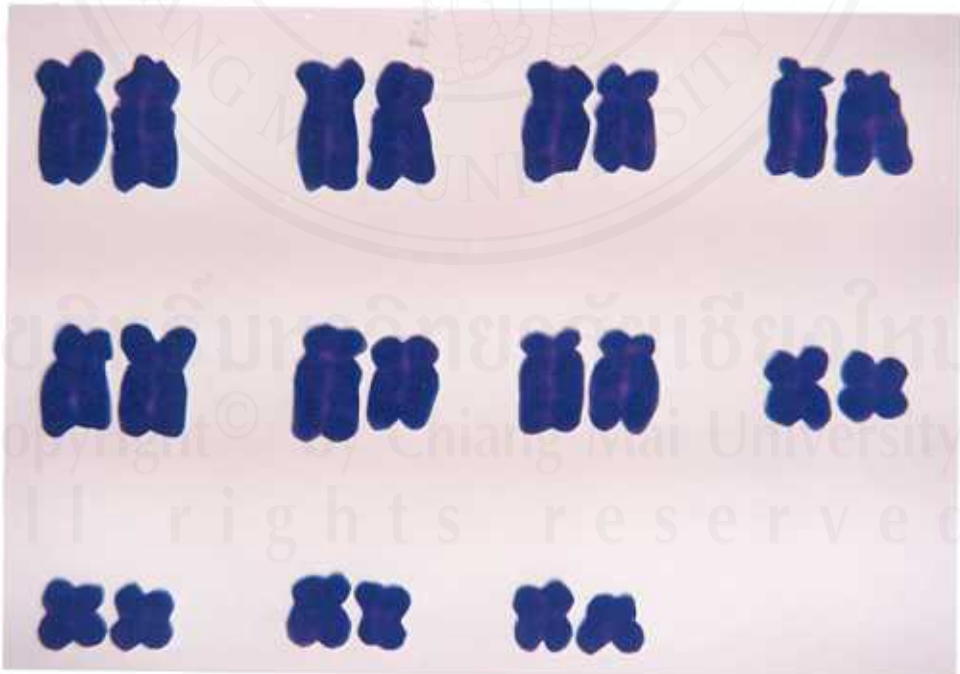
พันธุ์ดอกสีส้ม มีจำนวนโครโมโซมร่างกาย $2n=22$ ดังแสดงในภาพที่ 21

3.2.3.2 โครโมโซมชุดดิพลอยด์

โครโมโซมในชุดดิพลอยด์ของพันธุ์ดอกสีส้มแสดงไว้ในภาพที่ 22

ภาพที่ 21 โครโมโซมของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีส้ม $2n = 22$ (1,180X)

ภาพที่ 22 โครโมโซมชุดดิพลอยด์ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีส้ม

3.2.3.3 ลักษณะของโครโมโซม

ชุดดิพลอยด์ของโครโมโซมของพันธุ์ดอกสีส้ม ประกอบด้วยโครโมโซมขนาดใหญ่ (ความยาวระหว่าง 6.608-4.781 ไมครอน) จำนวน 7 คู่ ซึ่งเมื่อศึกษาจากอิดิโอแกรมแล้วพบว่าเป็น submetacentric chromosome 2 คู่ คือคู่ที่ 1 และ 5 และเป็น acrocentric chromosome 5 คู่ คือคู่ที่ 2, 3, 4, 6 และ 7 โครโมโซมขนาดกลาง (ความยาวระหว่าง 4.782-3.305 ไมครอน) มี 1 คู่ เป็น metacentric chromosome คือคู่ที่ 8 โครโมโซมขนาดเล็ก (ความยาวระหว่าง 3.304-2.956 ไมครอน) คือคู่ที่ 9, 10 และ 11 เป็น metacentric ทั้ง 3 คู่ (ตารางที่ 12 และ 13 และภาพที่ 22) สูตรการโอโทปีคือ

$$\text{ว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีส้ม (2n=22)} = L_4^{sm} + L_{10}^a + M_2^m + S_6^m$$

ค่าเฉลี่ยของ Ls, Li, LT, RL และ CI แสดงไว้ในตารางที่ 13

ตารางที่ 12 ขนาดและชนิดของโครโมโซมของว่านสีทศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีส้ม

โครโมโซมขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 6.608-4.781 ไมครอน	โครโมโซมขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 4.782-3.305 ไมครอน	โครโมโซมขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 3.304-2.956 ไมครอน
คู่ที่ 1 submetacentric	คู่ที่ 8 metacentric	คู่ที่ 9 metacentric
คู่ที่ 2 acrocentric		คู่ที่ 10 metacentric
คู่ที่ 3 acrocentric		คู่ที่ 11 metacentric
คู่ที่ 4 acrocentric		
คู่ที่ 5 submetacentric		
คู่ที่ 6 acrocentric		
คู่ที่ 7 acrocentric		

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ยความยาวของแขนโครโมโซมข้างสั้น (Ls) แขนโครโมโซมข้างยาว (Ll) ความยาวของแขนโครโมโซมแต่ละคู่ (LT) เป็นไมครอนค่าเฉลี่ย relative length (RL) และ centrometic index (CI) ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์ดอกสีส้ม

โครโมโซมคู่ ที่	Ls(μ)	Ll(μ)	LT(μ)	RT	CI
1	2.087	4.521	6.608	0.128	0.684
2	1.739	4.173	5.912	0.114	0.706
3	1.565	3.651	5.216	0.101	0.700
4	1.043	4.173	5.216	0.101	0.800
5	1.913	3.651	5.564	0.108	0.656
6	1.391	3.825	5.216	0.101	0.733
7	1.217	3.825	5.042	0.098	0.759
8	1.565	2.087	3.652	0.071	0.571
9	1.391	1.565	2.956	0.057	0.529
10	1.391	1.913	3.304	0.064	0.579
11	1.217	1.739	2.956	0.057	0.588

3.2.4 ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รางเงิน

3.2.4.1 จำนวนโครโมโซม

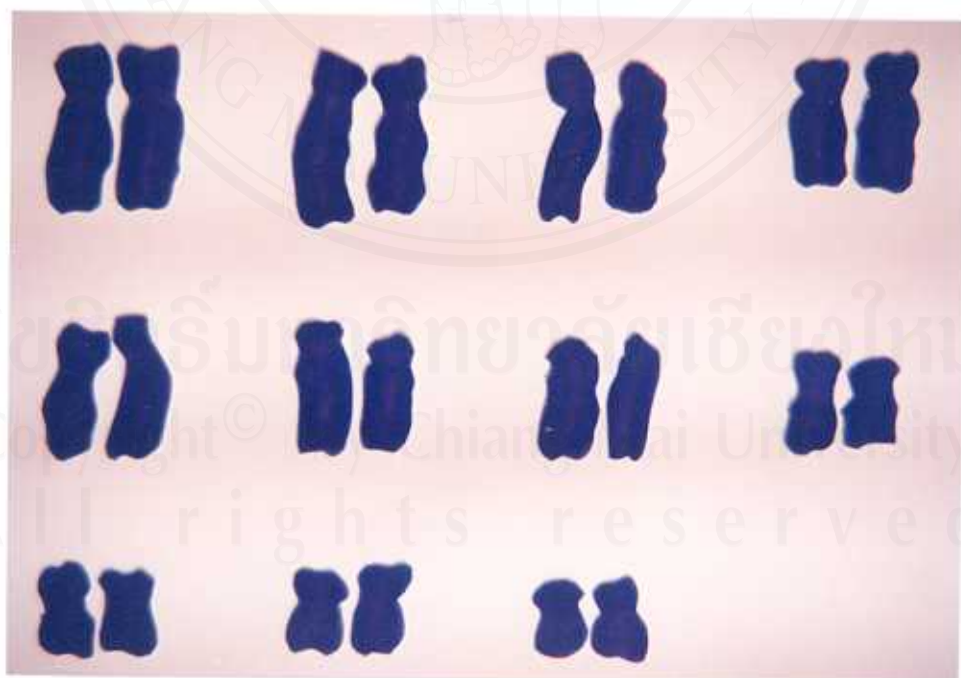
พันธุ์รางเงินมีจำนวนโครโมโซมร่างกาย $2n=22$ ดังแสดงใน
ภาพที่ 23

3.2.4.2 โครโมโซมชุดดิพลอยด์

โครโมโซมในชุดดิพลอยด์ของพันธุ์รางเงิน แสดงไว้ใน
ภาพที่ 24

ภาพที่ 23 โครโมโซมของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รางเงิน $2n = 22$ (1,180X)

ภาพที่ 24 โครโมโซมชุดดิพลอยด์ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รางเงิน

3.2.4.3 ลักษณะของโครโมโซม

ชุดคัพพลอยด์ของโครโมโซมของพันธุ์รวงเงิน ประกอบด้วย โครโมโซมขนาดใหญ่ (ความยาวระหว่าง 7.999-5.913 ไมครอน) จำนวน 6 คู่ เมื่อศึกษาอิดิโอแกรม พบว่าเป็น acrocentric chromosome 4 คู่ คือคู่ที่ 1, 2, 4 และ 6 และเป็น submetacentric chromosome 2 คู่ คือคู่ที่ 3 และ 5 โครโมโซมขนาดกลาง (ความยาวระหว่าง 5.912-4.00 ไมครอน) 4 คู่ แบ่งเป็น acrocentric chromosome 1 คู่ คือคู่ที่ 7 และเป็น submetacentric chromosome 3 คู่ คือคู่ที่ 8, 9 และ 10 และโครโมโซมขนาดเล็ก (ความยาวระหว่าง 3.999-3.825 ไมครอน) มี 1 คู่ ซึ่งเป็น submetacentric chromosome คือคู่ที่ 11 (ตารางที่ 14 และ 15 และ ภาพที่ 24) สูตรการไโอโทปีคือ

$$\text{ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รวงเงิน (2n=22)} = L_8^a + L_4^{sm} + M_2^a + M_6^{sm} + S_2^{sm}$$

ค่าเฉลี่ยของ Ls, Ll, Lt, Rl และ Ci แสดงไว้ในตารางที่ 15

ตารางที่ 14 ขนาดและชนิดของโครโมโซมของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รวงเงิน

โครโมโซมขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 7.999-5.913 ไมครอน	โครโมโซมขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 5.912-4.000 ไมครอน	โครโมโซมขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 3.999-3.825 ไมครอน
คู่ที่ 1 acrocentric	คู่ที่ 7 acrocentric	คู่ที่ 11 submetacentric
คู่ที่ 2 acrocentric	คู่ที่ 8 submetacentric	
คู่ที่ 3 submetacentric	คู่ที่ 9 submetacentric	
คู่ที่ 4 acrocentric	คู่ที่ 10 submetacentric	
คู่ที่ 5 submetacentric		
คู่ที่ 6 acrocentric		

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ยความยาวของแขนโครโมโซมข้างสั้น (Ls) แขนโครโมโซมข้างยาว(Ll) ความยาวของแขนโครโมโซมแต่ละคู่ (LT) เป็นไมครอน ค่าเฉลี่ย relative length (RL) และ centrometic index (CI) ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รางเงิน

โครโมโซมคู่ ที่	Ls(μ)	Ll(μ)	LT(μ)	RT	CI
1	2.087	5.912	7.999	0.121	0.739
2	2.087	5.564	7.651	0.116	0.727
3	2.434	5.216	7.650	0.116	0.682
4	1.739	4.695	6.434	0.097	0.730
5	2.087	4.695	6.782	0.103	0.692
6	1.391	4.695	6.086	0.092	0.771
7	1.217	4.695	5.912	0.089	0.794
8	1.739	3.130	4.869	0.074	0.643
9	1.739	2.782	4.521	0.068	0.615
10	1.565	2.782	4.347	0.066	0.640
11	1.391	2.434	3.825	0.058	0.636

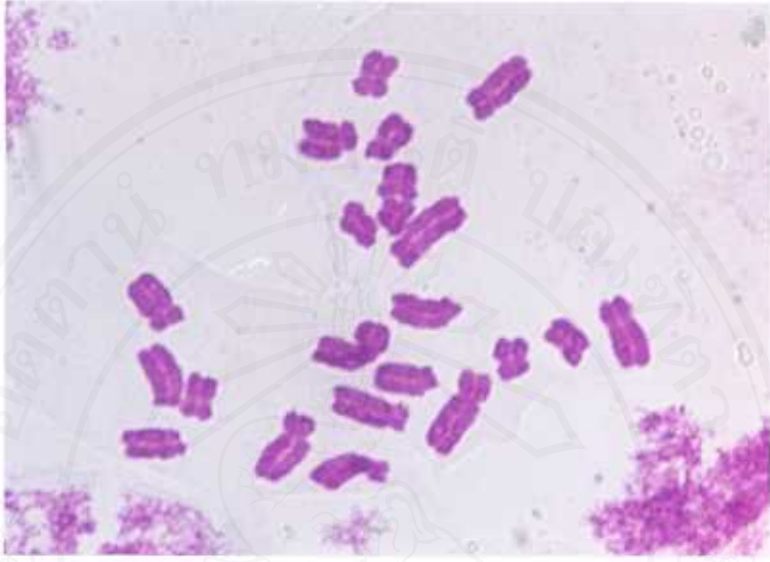
3.2.5 ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รางทอง

3.2.5.1 จำนวนโครโมโซม

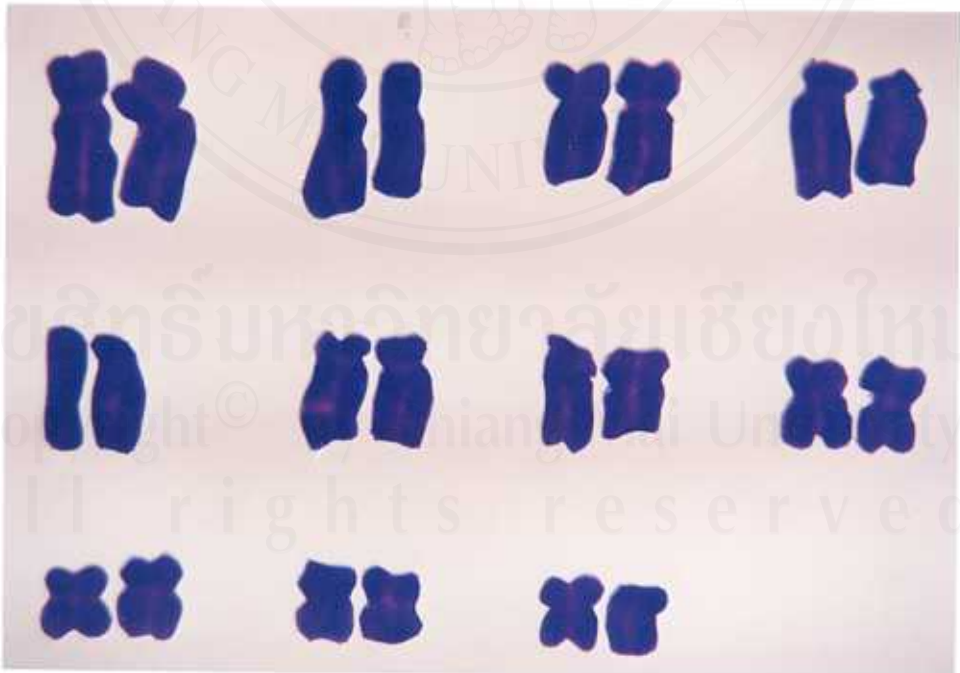
โครโมโซมร่างกายของพันธุ์รางทอง คือ $2n=22$ ดังแสดงใน
ภาพที่ 25

3.2.5.2 โครโมโซมชุดดิพลอยด์

โครโมโซมในชุดดิพลอยด์ของพันธุ์รางทอง แสดงไว้ใน
ภาพที่ 26

ภาพที่ 25 โครโมโซมของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รางทอง $2n = 22$ (1,180X)

ภาพที่ 26 โครโมโซมชุดดิพลอยด์ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รางทอง

3.2.5.3 ลักษณะของโครโมโซม

ชุดคิพพลอยค์ของโครโมโซมของพันธุ์รวงทอง ประกอบด้วยโครโมโซมขนาดใหญ่ (ความยาวระหว่าง 8.172-5.652 ไมครอน) จำนวน 5 คู่ ซึ่งเมื่อศึกษาจากอิดิโอแกรมแล้วพบว่าแบ่งเป็น acrocentric chromosome 4 คู่ คือคู่ที่ 1, 2, 4 และ 5 และ เป็น submetacentric chromosome 1 คู่ คือคู่ที่ 3 โครโมโซมขนาดกลาง (ความยาวระหว่าง 5.651-4.087 ไมครอน) มีจำนวน 3 คู่ แบ่งเป็น acrocentric chromosome 2 คู่ คือคู่ที่ 6 และ 7 และ submetacentric chromosome 1 คู่ คือคู่ที่ 8 โครโมโซมขนาดเล็ก (ความยาวระหว่าง 4.086-3.130 ไมครอน) มีจำนวน 3 คู่ แบ่งเป็น submetacentric chromosome 1 คู่ คือคู่ที่ 9 และเป็น metacentric chromosome 2 คู่ คือคู่ที่ 10 และ 11 (ตารางที่ 16 และ 17 และภาพที่ 26) สูตรคาริโอไทป์ คือ

$$\text{ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รวงทอง (2n=22)} = L_8^a + L_2^{sm} + M_4^a + M_2^{sm} + S_2^{sm} + S_4^m$$

ค่าเฉลี่ยของ L_s , L_l , L_t , R_L และ CI แสดงไว้ในตารางที่ 17

ตารางที่ 16 ขนาดและชนิดของโครโมโซมของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รวงทอง

โครโมโซมขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 8.172-5.652 ไมครอน	โครโมโซมขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 5.651-4.087 ไมครอน	โครโมโซมขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 4.086-3.130 ไมครอน
คู่ที่ 1 acrocentric	คู่ที่ 6 acrocentric	คู่ที่ 9 submetacentric
คู่ที่ 2 acrocentric	คู่ที่ 7 acrocentric	คู่ที่ 10 metacentric
คู่ที่ 3 submetacentric	คู่ที่ 8 submetacentric	คู่ที่ 11 metacentric
คู่ที่ 4 acrocentric		
คู่ที่ 5 acrocentric		

ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ยความยาวของแขนโครโมโซมข้างสั้น (Ls) แขนโครโมโซมข้างยาว(LI) ความยาวของแขนโครโมโซมแต่ละคู่ (LT) เป็นไมครอน ค่าเฉลี่ย relative length (RL) และ centrometic index (CI) ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รวงทอง

โครโมโซมคู่ที่	Ls(μ)	LI(μ)	LT(μ)	RT	CI
1	2.434	5.738	8.172	0.138	0.702
2	2.087	4.869	6.956	0.118	0.700
3	2.087	4.347	6.434	0.109	0.676
4	1.391	4.695	6.086	0.103	0.771
5	1.391	4.521	5.912	0.100	0.764
6	1.217	4.347	5.564	0.094	0.781
7	1.043	3.825	4.868	0.082	0.786
8	1.739	2.782	4.521	0.076	0.615
9	1.391	2.260	3.651	0.062	0.619
10	1.739	2.087	3.826	0.065	0.545
11	1.391	1.739	3.130	0.053	0.556

3.2.6 ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รวงทอง

3.2.6.1 จำนวนโครโมโซม

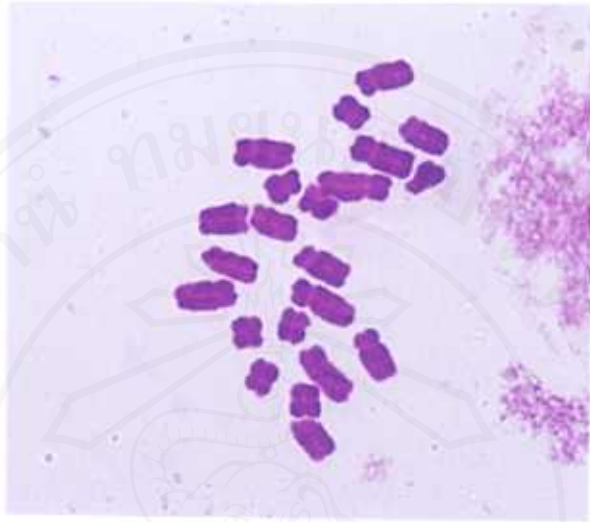
โครโมโซมร่างกายของพันธุ์รวงทอง คือ $2n=22$ ดังแสดงใน

ภาพที่ 27

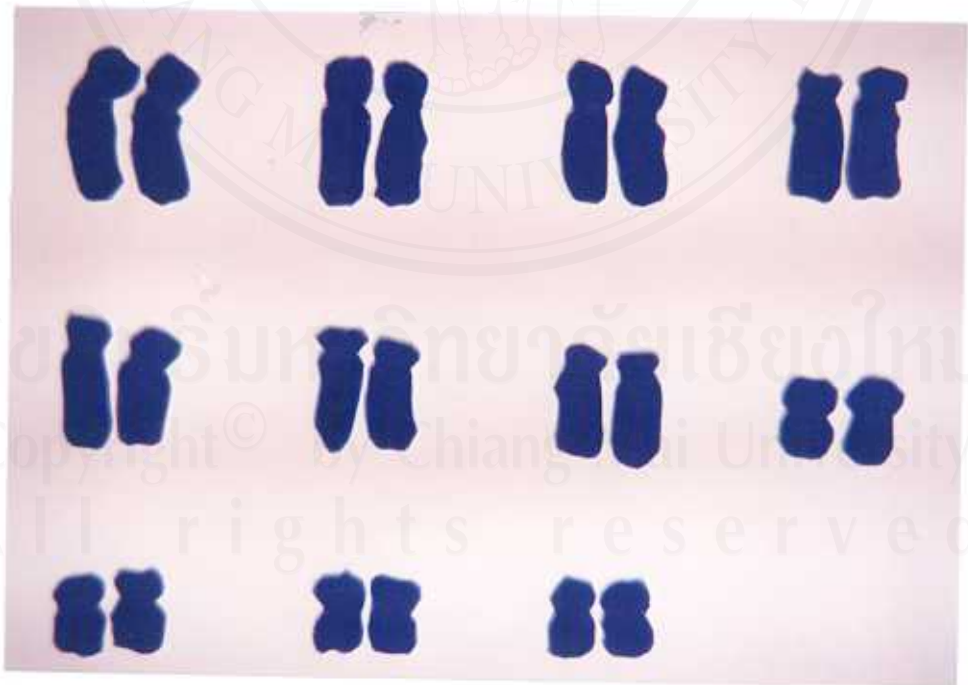
3.2.6.2 โครโมโซมชุดดิพลอยด์

โครโมโซมในชุดดิพลอยด์ของพันธุ์รวงทองแสดงไว้ใน

ภาพที่ 28

ภาพที่ 27 โครโมโซมของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รวงนก $2n = 22$ (1,180X)

ภาพที่ 28 โครโมโซมชุดดิพลอยด์ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รวงนก

3.2.6.3 ลักษณะของโครโมโซม

ชุดคิพพลอยด์ของโครโมโซมของพันธุ์รวงนก ประกอบด้วย โครโมโซมขนาดใหญ่ (ความยาวระหว่าง 7.998-5.739 ไมครอน) จำนวน 5 คู่ ซึ่งเมื่อศึกษาจากอิดิโอแกรมแล้ว พบว่าแบ่งเป็น submetacentric chromosome 2 คู่ คือคู่ที่ 1 และ 3 และเป็น acrocentric chromosome 3 คู่ คือคู่ที่ 2, 4 และ 5 โครโมโซมขนาดกลาง (ความยาวระหว่าง 5.738-4.0 ไมครอน) จำนวน 3 คู่ แบ่งเป็น acrocentric chromosome 2 คู่ คือคู่ที่ 6 และ 7 และเป็น metacentric chromosome 1 คู่ คือคู่ที่ 8 โครโมโซมขนาดเล็ก (ความยาวระหว่าง 3.999-3.478 ไมครอน) มีจำนวน 3 คู่ แบ่งเป็น submetacentric chromosome 2 คู่ คือคู่ที่ 9 และ 11 และ metacentric chromosome 1 คู่ คือคู่ที่ 10 (ตารางที่ 18 และ 19 และภาพที่ 28) สูตรคาริโอไทป์ คือ

$$\text{ว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รวงนก (2n=22)} = L_4^{sm} + L_6^a + M_4^a + M_2^m + S_4^{sm} + S_2^m$$

ค่าเฉลี่ยของ Ls, LI, LT, RL และ CI แสดงไว้ในตารางที่ 19

ตารางที่ 18 ขนาดและชนิดของโครโมโซมของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รวงนก

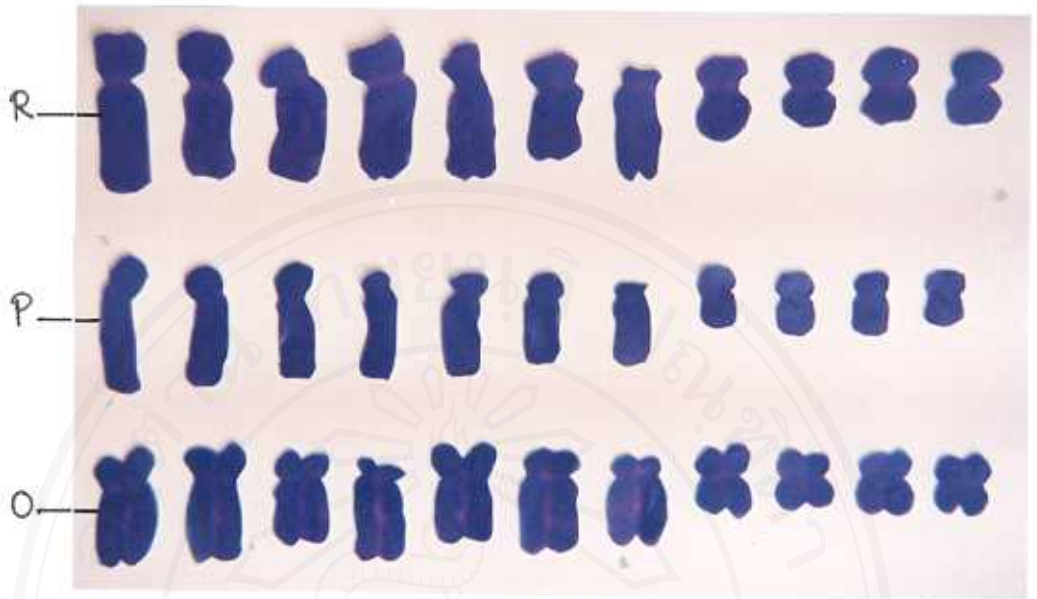
โครโมโซมขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 7.998-5.739 ไมครอน	โครโมโซมขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 5.738-4.000 ไมครอน	โครโมโซมขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยของ LT ระหว่าง 3.999-3.478 ไมครอน
คู่ที่ 1 submetacentric	คู่ที่ 6 acrocentric	คู่ที่ 9 submetacentric
คู่ที่ 2 acrocentric	คู่ที่ 7 acrocentric	คู่ที่ 10 metacentric
คู่ที่ 3 submetacentric	คู่ที่ 8 metacentric	คู่ที่ 11 submetacentric
คู่ที่ 4 acrocentric		
คู่ที่ 5 acrocentric		

ตารางที่ 19 ค่าเฉลี่ยความยาวของแขนโครโมโซมข้างสั้น(Ls) แขนโครโมโซมข้างยาว(Ll) ความยาวของแขนโครโมโซมแต่ละคู่ (LT) เป็นไมครอน ค่าเฉลี่ย relative length (RL) และ centrometic index (CI) ของว่านสี่ทิศพื้นบ้านพันธุ์รวงนา

โครโมโซมคู่ที่	Ls(μ)	Ll(μ)	LT(μ)	RT	CI
1	2.434	5.564	7.998	0.132	0.696
2	2.087	5.042	7.129	0.118	0.707
3	2.087	4.695	6.782	0.112	0.692
4	1.391	4.869	6.260	0.103	0.778
5	1.739	4.521	6.260	0.103	0.722
6	1.043	4.347	5.390	0.089	0.806
7	1.043	4.347	5.390	0.089	0.806
8	1.739	2.434	4.173	0.069	0.583
9	1.391	2.434	3.825	0.063	0.636
10	1.739	2.087	3.826	0.063	0.545
11	1.391	2.087	3.478	0.057	0.600

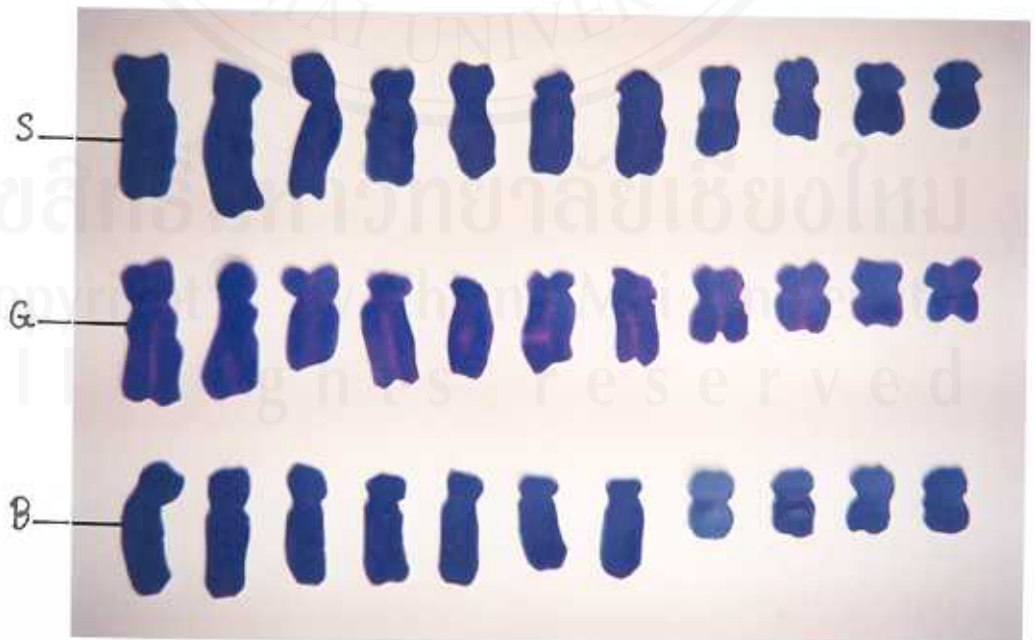
3.3 อิติโอแกรม

เมื่อนำโครโมโซมชุดแฮพลอยด์ของพันธุ์ดอกสีแดง (R), ดอกสีชมพู (P) และดอกสีขาว (O) ซึ่งเป็นว่านสี่ทิศพื้นบ้านกลุ่มที่ออกดอกปีละ 1 ครั้ง มาศึกษาเพื่อเปรียบเทียบลักษณะสัณฐานของโครโมโซม พบว่า เมื่อพิจารณาจากภาพถ่ายของชุดแฮพลอยด์ของพันธุ์ R, P และ O ซึ่งแสดงไว้ในภาพที่ 29 นั้น โครโมโซมของทั้ง 3 พันธุ์ มีรูปร่างลักษณะคล้ายคลึงกัน เมื่อเปรียบเทียบจากโครโมโซมที่มีขนาดความยาวมากที่สุดจนถึงสั้นที่สุด แต่ความหนาของโครโมโซมแตกต่างกัน โดยเฉพาะพันธุ์ P ซึ่งมีโครโมโซมที่มีความหนาน้อยกว่าพันธุ์ R และ O อย่างชัดเจน

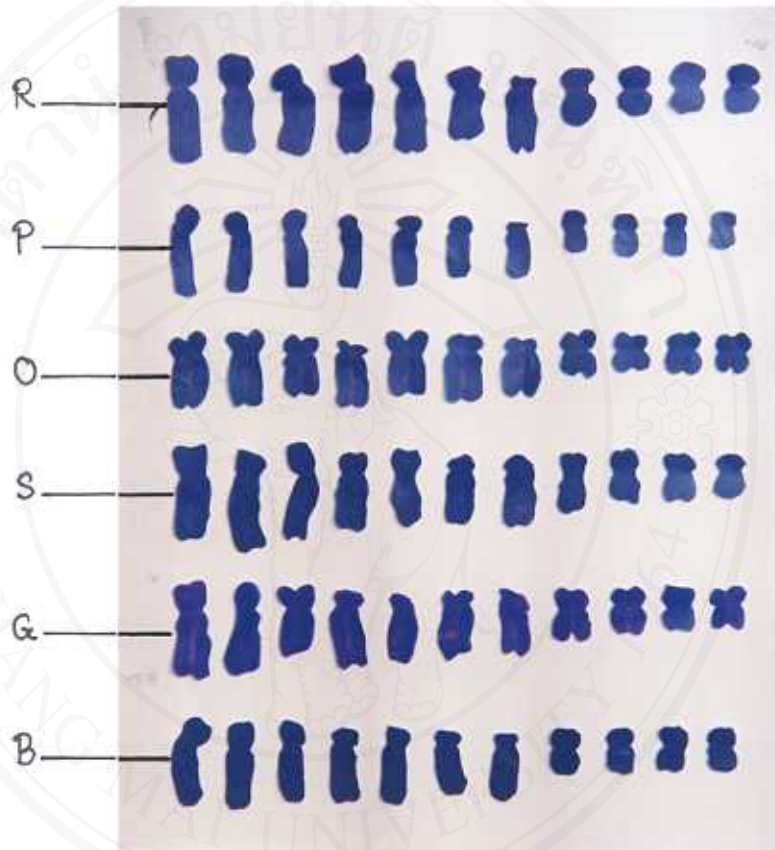
ภาพที่ 29 โครโมโซมชุดแฮพลอยด์ของว่านสี่ทิศพันธุ์ดอกสีแดง (R) ดอกสีชมพู (P) และ ดอกสีส้ม (O)

ส่วนในกลุ่มของพันธุ์ที่ออกดอกมากกว่า 1 ครั้งต่อปีนั้น แสดงโครโมโซมชุดแฮพลอยด์ไว้ในภาพที่ 30 ซึ่งจากภาพจะเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกันในลักษณะและรูปร่างของโครโมโซมของทั้ง 3 พันธุ์ แต่พันธุ์รวงนก (B) มีความหนาของโครโมโซมน้อยกว่าพันธุ์รวงเงิน (S) และรวงทอง (G) เล็กน้อย

ภาพที่ 30 โครโมโซมชุดแฮพลอยด์ของว่านสี่ทิศพันธุ์รวงเงิน (S) รวงทอง (G) และรวงนก (B)

ภาพของชุดแฮพลอยด์ของพืชทดลองทั้ง 6 พันธุ์ คือ ภาพที่ 31 ซึ่งจากภาพสามารถเปรียบเทียบความคล้ายคลึงหรือความแตกต่างทางสัณฐานของโครโมโซมของทั้ง 6 พันธุ์ ได้

ภาพที่ 31 โครโมโซมชุดแฮพลอยด์ของว่านสี่ทิศพันธุ์ดอกสีแดง (R) ดอกสีชมพู(P) ดอกสีส้ม(O) รวงเงิน(S) รวงทอง(G) และรวงนาก (B)

จากผลการศึกษาคาร์ิโอไทป์ของพืชทดลองทั้ง 6 พันธุ์ สามารถสรุปข้อมูลได้ดังแสดงในตารางที่ 20 จากตารางจะเห็นได้ถึงความแตกต่างของสูตรคาร์ิโอไทป์ ความยาวของโครโมโซมเป็นแท่ง และความยาวของโครโมโซมทั้งหมดของแต่ละพันธุ์

ตารางที่ 20 สูตรการไอโทปี ค่าเฉลี่ยความยาวของโครโมโซมเป็นแท่ง และความยาวของโครโมโซมทั้งหมดของวุ้นสี่ทิศ 6 พันธุ์

พันธุ์	สูตรการไอโทปี	ความยาวของโครโมโซมเป็นแท่ง(ไมครอน)	ความยาวของโครโมโซมทั้งหมด(ไมครอน)
ดอกสี่แดง	$2n = L_{10}^a + L_2^{sm} + M_2^a + M_2^{sm} + S_4^m + S_2^{sm}$	3.478-8.694	65.901
ดอกสี่ชมพู	$2n = L_2^{sm} + L_8^a + M_4^a + S_6^{sm} + S_2^m$	3.303-7.476	55.119
ดอกสี่ส้ม	$2n = L_4^{sm} + L_{10}^a + M_2^m + S_6^m$	2.956-6.608	51.642
รางเงิน	$2n = L_8^a + L_4^{sm} + M_2^a + M_6^{sm} + S_2^{sm}$	3.825-7.999	66.076
รางทอง	$2n = L_8^a + L_2^{sm} + M_4^a + M_2^{sm} + S_2^{sm} + S_4^m$	3.13-8.172	59.12
รางนาก	$2n = L_4^{sm} + L_6^a + M_4^a + M_2^m + S_4^{sm} + S_2^{sm}$	3.478-7.998	60.511

3.3 โครโมโซมของลูกผสม

การศึกษาโครโมโซมของลูกผสมที่เกิดจากการผสมพันธุ์ของพืชทดลอง 5 คู่ผสมนั้น ศึกษาจากต้นลูกผสมที่สุ่มมาจากลูกผสมแต่ละชุดที่เกิดจากการผสมพันธุ์ในแต่ละคู่ เพื่อเป็นตัวแทนของการศึกษาโครโมโซมลูกผสม โดยศึกษาในแง่ของจำนวนโครโมโซม และอิดิโอแกรม เพื่อเปรียบเทียบลักษณะทางสัณฐานระหว่างโครโมโซมของลูกผสมและพ่อแม่ ผลการศึกษามีดังนี้

3.4.1 วานส์ทีสลูกผสม P x R

3.4.1.1 จำนวนโครโมโซม

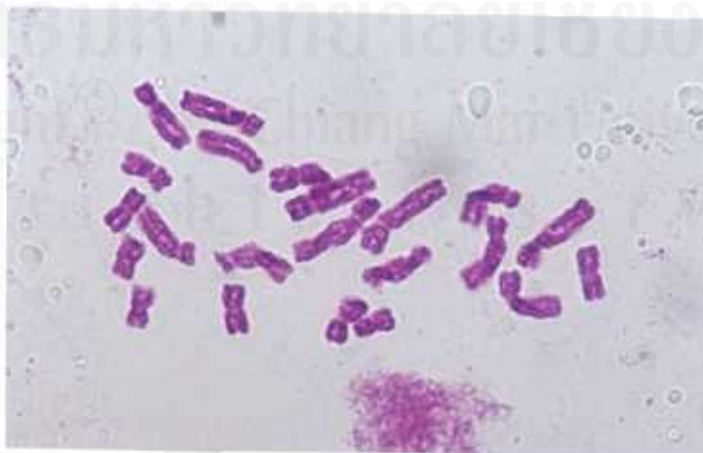
โครโมโซมร่างกายของวานส์ทีสลูกผสม P x R คือ $2n = 22$
 ดังแสดงในภาพที่ 32

3.4.1.2 โครโมโซมชุดดิพลอยด์

โครโมโซมในชุดดิพลอยด์ของวานส์ทีสลูกผสม P x R
 แสดงไว้ในภาพที่ 33

3.4.1.3 อิติโอแกรม

โครโมโซมชุดแฮพลอยด์ของ P และ R แสดงไว้ใน
 ภาพที่ 34 เพื่อเปรียบเทียบกับชุดดิพลอยด์ของวานส์ทีสลูกผสม P x R ในภาพที่ 33 เมื่อ
 พิจารณาจากภาพจะเห็นว่าภาพที่ 34 แสดงความแตกต่างของสัณฐานของโครโมโซมในชุดจีโนม
 P และ R ซึ่งความแตกต่างนี้น่าจะปรากฏในภาพที่ 33 ซึ่งเป็นภาพแสดงโครโมโซมในชุด
 ดิพลอยด์ที่น่าจะมีจีโนมเป็น PR แต่ในภาพไม่ได้แสดงความแตกต่างของรูปร่างของโครโมโซม
 ที่แยกออกเป็น 2 จีโนมอย่างชัดเจน ทั้งนี้เกิดเนื่องจากการเตรียมเซลล์เพื่อศึกษาโครโมโซมนั้น
 โครโมโซมไม่ได้หดสั้นเต็มที่ จึงไม่สามารถเปรียบเทียบอย่างชัดเจนได้ สำหรับสาเหตุที่ไม่
 สามารถจะเตรียมตัวอย่างซ้ำเพื่อได้โครโมโซมที่หดตัวเต็มที่นั้นเนื่องมาจากคั้นลูกผสมมีรากน้อยจึง
 ทำให้มีตัวอย่างไม่เพียงพอ

ภาพที่ 32 โครโมโซมของวานส์ทีสลูกผสม P x R ; $2n = 22$ (I,180X)

ภาพที่ 33 โครโมโซมชุดดิพลอยด์ของ P x R

ภาพที่ 34 โครโมโซมชุดแฮพลอยด์ของ P และ R

3.4.2 วานส์ทีกลูกผสม P x O

3.4.2.1 จำนวนโครโมโซม

โครโมโซมร่างกายของวานส์ทีกลูกผสม P x O คือ $2n = 22$
 ดังแสดงในภาพที่ 35

3.4.1.2 โครโมโซมชุดดิพลอยด์

โครโมโซมในชุดดิพลอยด์ของวานส์ทีกลูกผสม P x O
 แสดงไว้ในภาพที่ 36

3.4.2.3 อิติโอแกรม

โครโมโซมชุดดิพลอยด์ของวานส์ทีกลูกผสม P x O
 ในภาพที่ 36 ไม่สามารถใช้เปรียบเทียบเพื่อสังเกตความแตกต่างของจีโนม P และจีโนม O (ภาพ
 ที่ 37) ในต้นลูกผสมได้ เนื่องจากโครโมโซมของต้นลูกผสมไม่อยู่ในระยะหดสั้นเต็มที่ดังที่ได้
 แสดงเหตุผลไว้ในข้อ 3.4.1.3

ภาพที่ 35 โครโมโซมของวานส์ทีกลูกผสม P x O ; $2n = 22$ (1,180X)

ภาพที่ 36 โครโมโซมชุดดิพลอยด์ของ P x O

ภาพที่ 37 โครโมโซมชุดแฮพลอยด์ของ P และ O

3.4.3 วุ้นสีทีสลูกผสม R x B

3.4.3.1 จำนวนโครโมโซม

โครโมโซมร่างกายของวุ้นสีทีสลูกผสม R x B คือ $2n = 22$
 ดังแสดงในภาพที่ 38

3.4.3.2 โครโมโซมชุดดิพลอยด์

โครโมโซมในชุดดิพลอยด์ของวุ้นสีทีสลูกผสม R x B
 แสดงไว้ในภาพที่ 39

3.4.3.3 อิดิโอแกรม

โครโมโซมชุดดิพลอยด์ของวุ้นสีทีสลูกผสม R x B ใน
 ภาพที่ 39 ไม่สามารถใช้สังเกตความแตกต่างของจีโนม R และจีโนม B (ภาพที่ 40) ในด้นลูก
 ผสมได้ด้วยเหตุผลเดียวกันกับที่รายงานไว้ในข้อ 3.4.1.3

ภาพที่ 38 โครโมโซมของวุ้นสีทีสลูกผสม R x B ; $2n = 22$ (1,180X)

ภาพที่ 39 โครโมโซมชุดดิพลอยด์ของ R x B

ภาพที่ 40 โครโมโซมชุดแฮพลอยด์ของ R และ B